

Мої Стрільці

Йосип СТРУЦЮК,
м. Луцьк

Ідучи з Холма до Грубешова, зразу за Білим Полем (як у нас називали) на 29 кілометрів ви віддаєте старовинне українське село Ратиборовичі. Ліворуч од нього за 4 км — мої Стрільці. У Стрільцях мешкало 3 родини поляків, 7 — мурав'яків, решта 140 родин називали себе русинами. Так їх називали поляки. До чести моїх земляків і на відміну від деяких сучасних закарпатців, вони ніколи не відщеплювалися од спільного українського прапорця.

Стрільці мали промовисту історію. Це засвідчують перекази, деякі топоніми і навіть окремі роди, що мали козацькі прізвиська. Батько мого друга дитинства, найосвіченіший у селі чоловік Миколай Бжезицький запевняв: село виникло ще у княжі часи й було поселенням ратоборців, себто воїнів (звідси й назва “Ратиборовичі”). Посеред Ратиборович нібито стояла дерев'яна церква, а поряд з нею — дуже висока дзвіниця з якимсь дивовижним дзвоном, який було чути за кілька десятків кілометрів. Крім відправи церковної служби, дзвін слугував ще й попередженням про наближення ворогів. Однак після якогось несподіваного нападу турків чи татар село і церква згоріли. Коли люди повернулися з урочища Турсько, де ховалися від ворогів, то дехто з них поселився вже в лісі, побудували тут нову церкву (подалі від шляху, що тягнувся до Холма). Кажуть, біля церкви, аби охороняти її, звели істби (хати) окремі з ратиборців — стрільці. Звідси й пішла назва села.

Про втечі від нападників в урочище Турсько розповідав мені й батько перед своєю кончиною. За свідченнями колишнього мешканця села Вербоквичі Володимира Кідиби, такі “княжі застави”, крім тієї, що тягнулася по лінії Стрільці—Ратиборовичі, були ще у Войславичах, Молодятичах і у знаменитому Червень-граді.

Я з дитинства знаю урочище, розташоване на підвищенні неподалік Білопільського лісу поблизу річки Вовнянки. Воно називалося доволі загадково — “Монастир”. І лишень нещодавно я дізнався, що на тому місці в сиву давнину й справді знаходився православний монастир. Іншим він і не міг бути. Бо на той час плем'я ляхів було далеко за Вепром. Як існувала православна обитель і чому її покинули монахи — можна лише здогадуватися. За переказами, після якогось нападу ворога ті ченці, що залишилися живими, розійшлися, а декотрі встигли навіть вивести з монастиря давній камінний хрест на парафію стрілецької Свято-Юр'ївської церкви. Ченці нібито хотіли доправити цю старовинну пам'ятку в місто Володимир, який на той час міг бути столицею князівства, але щось їм завадило це зробити. Понині цей хрест стоїть на тому ж місці. Не так давно я його бачив посеред жита, де колись стояла наша церква.

Щодо стрілецьких церков — то тут інформації чимало і вона часто заплутана. Одну з них не обминула своєю увагою дарча грамота короля польського Яна III Собеського від 25 квітня 1676 року, копія котрої зберігалася у

церкві. Якщо село Стрільці вперше згадується 1 січня 1478 року, то на церковній іконі Покрови Пресвятої Богородиці є напис: “Сія ікона сооружена за старанієм отця іерея Георгія Хмарука на тот час 1416 г.”. Це засвідчує, що в Стрільцях стояла давня церква, можливо, саме та, про яку згадував М. Бжезицький, і саме село, без сумніву, в княжу добу вже було. Що ж до польського короля, то його увага до нашого села була не випадковою. Як стверджує священник-краєзнавець Г. Кураш-кевич: “Извѣстно о существовании Стрѣльцы из привилегіи Юанна Казимира, короля польскаго, от 23 мая 1650 года, данной в Шалахахъ в обозѣ под. Сокалемъ крестьянину села Стрельцы на солтыство Григорію Байкевичу за его храбрость в битвахъ с неприятелемъ”. Думаю, не лишень мені не хотілося, щоб мій земляк опісля відзначився ще й під Берестечком. Хай там як уже було, але далекий нащадок Гриця десь у тридцятих роках минулого сторіччя спочатку перекинувся в католика, а згодом вернувся в православ'я і був депортований, як і всі його односельці, в Запорізьку область. Однак це його не врятувало від інфамії. На красунь-доньок калакута-перевертня так ніхто з односельців і не кинув оком, і вони залишилися самотніми в чужій стороні.

У документах не згадується, де поділася стара, ще з княжих часів церква, однак згадується нова під 1564 роком. Ще новішу побудували 1772-го, але вона згоріла під час грози, і 1831-го поставили тимчасову каплицю, а 1845 року на кошті парафіян побудували новий храм. Саме з цієї церкви і збереглася світлиня, і тому дата, позначена під нею в окремих документах 1564 роком, неточна.

Цікавою була й дзвіниця (1810), яка мала аж 8 дзвонів.

1869 року у Стрільцях відкрили початкове училище, яке москалізувало моїх предків. А українською мовою вперше почали викладати в школі тільки 1941 року, під час німецької окупації Холмщини. Тією ж мовою правив у Пречистенському соборі в Холмі і владика Іларіон (у миру Іван Огієнко).

Про те, як працювалося священникам у селі, є чимало документів. І майже всі вони засвідчують, що їм тут, особливо під час католицького свавілля, жилося трудно й небезпечно. 1640 року священник стрілецької церкви отець Ієроним Попович, не витримавши знущань, подав скаргу на Варвару Комаровську, жінку Белзького подкоморія, за що та арештувала і посадила його у в'язницю, з котрої йому якось удалося втекти. 1657 року отця Ієрофея Бобріковича побив і пограбував керуючий маєтком Држевошовський. 1858 року отець Іван Гукевич попросив парафіян допомогти йому на жнивах. Коли жнива почалися, управитель маєтків католик Юзеф Банашкевич на полі привселюдно побив нагайкою Гукевича за те, що селяни не прийшли на панщину, а вирішили допомогти священнику.

Особливо знущалися над православними отцями у 30-х роках минулого століття. Їх, як звірів, почали навіть відстрілювати. Тож деякі священники боялися навідуватися до церков і тікали за Буг.

Сплондроване кладовище

Село княжих стрільців оддавна складалося з трьох частин: старе село, панський двір (тепер І-ша стрілецька колонія) і Підлісся. На захід од перехрестя був куток Мурав'яки. Тут переважно й мешкали мурав'яки (переселенці з Моравії), вони поселилися сюди після 1859 року. Поляки — ще пізніше. Східну частину села чомусь називали Солтищиною. Тут стояла невисока дерев'яна вежа. З неї, дехто стверджував, у погоду днину видно шпиль знаменитого православного собору на Данилової горі в Холмі. У соборі віддавна зберігалася знаменита ікона Богородиці, перед якою ставали на коліна князі Володимир Великий, Роман Мстиславич, королі Данило, Лев і багато інших високостойників землі нашої.

За Солтищиною попід лісом розкинулося Підлісся. Там мешкали лише українці. Панський двір був польським. І хоча в ньому працювали й українці, але вони лише у своїх домівках розмовляли українською, на роботі спілкувалися по-чужинськом, за що їх не поважали односельці, хоча розуміли, що форналі (двірські працівники) робили це з примусу.

Десь біля урочища Турсько (за свідченнями старих людей) був Козацький Брід. Як для Холмщини то несподівана назва. “Може, козаки Максима Кривоноса воєни 1649 року сюди заблукали? Адже ж були вони в Уханях, то чому не могли навідатися в Стрільці?” — колись запитав мене земляк Олександр Головерса. На жаль, не міг йому ні заперечити, ні підтвердити.

До козацького фольклору мої односельці ставилися з пієтетом, однак саме слово “козак” у них не завше викликало веселкові емоції. Може, в тому винні донські козаки, котрі не раз скородили уздовж і впоперек Холмщину, а може, ще й ті під проводом Хмельницького, що підійшли до Замостя, і, ревню відстоюючи православну віру, не завше толерантно ставилися до єдинокронних братів-холмщаків, які на той час уже пройшли через унію. До речі, це потім враховували польські ксьондзи, хитро заманоючи

українців до римо-католицького віросповідання.

Західну околицю мого села завше омивала невеличка річка. Начебто колись її джерело тхось із пастухів намагався заткнути віхтем з вовни. Звідти й назва — Вовнянка.

А далі за Білополем протікала вже Удадь, що несла свою воду в українську даль. Здається, як і Вовнянка, вона впадала до Бугу, що був якимсь сатанинським рубіоном в історії нашого народу.

Ми ніколи не міняли українські береги.

Як за Буг нас виганяли — в очі нам сікли сніги...

Мені й понині стає моторошно від розповідей батька про те, як їх, селян, гнали перед собою донські козаки в Першу світову.

Загнали аж у Тамбовську губернію, лякаючи австрійськими окупантами. Дід Петро, позбавлений звичних доходів для існування (а був він прекрасним столлярюм), почав виготовляти двері, віконні рами, полози до саней, балалайки, навіть валянки й кожухи. Оскільки був майстром на всі руки, то заробляв непогано. “Білогвардійці” запропонували йому якусь вигідну посаду в артілі, а коли прийшли “червоні”, то сказали: “Будешь на нас работати!” Не захотів. І незважаючи на те, що сина Єгора, мого батька, за успіхи у школі брали аж у Тамбов учитися на “государственное обеспечение”, змайстрував новий віз, запряг у нього коня і подався на захід.

Коли холмшаки верталися з “біженства”, поляки на їхніх очах підпалювали хати. У Богутичах, Молодятичах почали горіти навіть церкви (1918 р.). У Заборцях теж підпалили храм, але австрійські вояки (саме ті, якими лякали донські козаки) погасили його.

Дід Петро з дружиною і п'ятьма синами поселився у церковній дзвіниці, перезимував, а навесні “закопався” у землю. Батько показував мені те місце, де колись стояла землянка.

І все ж Петро Столяр (так прозивали діда) першим побудував у Стрільцях нову хату, бо повернувся серед перших. А мало-земельний дід Василь, навпаки, чекав од совітської влади щедрих

наділів спочатку в Уфі, потім у Казані й Самарі, але дочекався голоду і громадянської бойни. З малими дітьми ночами пробирався крізь заслони різноколірних банд і прибув до рідного села лише 1922 року, казали, останнім. Не застав ні хати, ні стодоли. Хата згоріла, стодолу люди на труни розібрали, бо лютував тиф. Із дев'яти дітей у Василя Вовчука залишилося четверо. І всі — голонді. Середульша з дочок, Гандзя (моя мати), не раз навіть голондного 1946-го за Дніпровими порогами казала: “То ще не голод. Ми ворон ловили і їлисьмо”.

Приблизно третина мешканців села не повернулася — їхні могили розкидані по всій Російській імперії, сягають навіть Середньої Азії.

І поза всім тим Стрільці, як і інші навколишні села, знову орали, сіяли, косили. У селі діяла “Рідна хата” (вважай “Просвіта”), хор, інструментальний оркестр, драматичний гурток, що ставив вистави за п'єсами Тараса Шевченка, Марка Кропивницького, Івана Карпенка-Карого, Михайла Старицького тощо. У селі вшановували пам'ять Кобзаря. На одному з таких заходів мій малий ровесник палко виголошував:

Виріс Холм і став на варті української землі! —

і я, пам'ятаю, йому дуже заздрив.

У селі витав український дух між синьо-жовтих прапорів, парубки в козацьких строях виїжджали у свята на конях і співали:

Станем, браття, в бій кривавий од Сяну до Дону, В ріднім краї панувати не дамо нікому!

Признаюся, усі пісні, де згадувалися стрільці (а їх у нас співалося ой скільки): “Йшли стрільці до бою та й в Галичину...”, “Ой за тебе, рідний краю, наші стрільці помирають...”, “Ой з-за гори чорна хмара стала. По всім світі йде стрілецька слава...”, і нарешті знаменита: “Виступають стрільці січовії у кривавий тан...”, я до самого виїзду за Буг сприймав як свої, що прославляють моє рідне село і його доблесних мешканців. Тож можна уявити, в якій атмосфері формувалася мій світогляд!

Світлана МУШТЕНКО,
мистецтвознавець, член НСХУ

Усі театри в одному музеї

Переступивши його поріг, потрапляєш у зовсім інші епохи, і, оглядаючи експозиції з старовинних світлин, афіш, документів, речей, костюмів, відчуваєш незбагненну таємничість і чарівність минулого. Ідеться про унікальний, єдиний в Україні Музей театраль-ного, музичного та кіномистецтва. Цьогоріч йому виповнюється 90 років.

Перші кроки до його створення спостерігаються ще на початку ХХ ст. Про це в українських театральних колах говорили ще в 1908—1915 рр., але нічого результативного тоді не зробили. Нарешті, 1923 року з ініціативою виступило Мистецьке об'єднання “Березіль”: у січні з-поміж акторів “Березоля” обрали музейну комісію з дорученням — організувати перший в Україні театральний музей. На той час об'єднання очолював Лесь Курбас. До комісії увійшли Василько-Міляев, Гаккебуш, Швачко, Савенко, Гайворонський, Кононенко. Тоді ж було запроваджено примусовий музейний податок у натурі: кожний з березольців мусив віддати музейній комісії щонайменше дві речі, що стосувалися історії українського театру (костюми, фото, листи, афіші і т. ін.). Першими це зробили Курбас, Меллер, Мар'яненко, Гаккебуш, Бучма, Швачко, Антонович... Директор “Березоля” Дацьків відвів для приміщення музею одну з кімнат у будинку театру, який тоді розташовувався на вулиці Воронського, 29.

Вирішили звернутися до старших акторів, аби залучити їх до нелегкої справи створення музею. Першою відвідали Марію Заньковецьку, яка подарувала музею кілька своїх костюмів, вишитих власноруч. “Общество народного театра” передало музею цінну збірку ескізів костюмів із Полтавщини — кліше зніmkів Карпенка-Карого в різних ролях. Директор опери Багров віддав ескізи костюмів до “Тараса Бульби” авторства Анатолія Петрицького.

На початку 1924 року влаштували першу виставку музейних експонатів, яка мала справжній успіх. Завдяки цьому подальша праця музейної комісії поживалася. Остаточне право на життя і розвиток музей здобув тоді, коли “Березолю” віддали три кімнати у фойє колишнього Соловцовського театру (тепер — театр української драми ім. Івана Франка). Тут музейники змогли зібрати докупи весь матеріал і відповідно його розмістити. У подальшому музей перемістився у затишний куточок Києво-Печерської лаври, де він і понині.

Унікальну музейну експозицію з любов'ю, знанням своєї справи створила група наукових працівників на чолі з директором В. А. Козієнко, заступником ди-

ректора А. М. Драком (експонатурою) та групою полтавських художників Віктора Батуріна. Було це у 1970-х роках минулого сторіччя.

Колись, дуже давно, потрапивши до музею як відвідувач, я була зворушена, зачарована його змістовним наповненням і художнім оформленням. І тоді мені спало на думку: якби доля складалася так (ніколи не думала про місце роботи в музеї), щоб працювати у музеї, то вибрала б тільки цей. Думка матеріалізувалася — понад двадцять років віддаю свої сили, творче натхнення, любов до історії світоців українського театру саме Музею театру, музики та кіно.

Музейна експозиція починається оригінально оформленою залом, присвяченою витокам мистецтва українського театру. Відвідувачів зустрічає цікава конструкція каруселі з вмонтованими всередину трьома вертепами (оригінали XVIII—XIX ст.), в яких давав вистави, що відбувалися на вулицях, переважно на Різдва, ляльковий народний театр. “Акторами” цих вистав були ляльки, вирізьблені з дерева, розмальовані.

Наступна зала — епоха створення стаціонарних театрів: першим із них був російський імпе-

раторський, створений у Петербурзі за наказом Єлизавети Петрівни 1756 року. В Україні в цей час виникає кріпосний театр. У поміщицьких маєтках театральні трупи, зібрані з кріпаків і членів поміщицької родини, дають вистави. Найвідоміші з них — кріпосний театр Розумовських у Батурині та напіваматорський, напівпрофесійний театр Трошинського, який організував батько Миколи Гоголя Василь Гоголь. Він писав п'єси для цього театру. Батьки Гоголя були акторами і, мабуть, сам М. Гоголь отримав тут велику любов до театральної справи.

Є серед експонатів малюнок першого міського київського театру (1806 р.) — двоповерхової дерев'яної будівлі із залом на 470 місць.

А перший стаціонарний театр з'явився в Києві через століття — 1907 року. Організував його Микола Садовський (Тобілевич) у Троїцькому Народному домі (зараз — приміщення Театру опери). Серед експонатів цього театру є фото, де представлено повний склад трупи театру, там навіть є Симон Петлюра, який певний час працював у театрі літератором. За радянських часів його обличчя ретельно заретушували.

Зала корифеїв українського театру містить багато цікавих матеріалів театральної творчості званої у всьому світі родини Тобілевичів (І. Карпенка-Карого, М. Садовського, П. Саксаганського та їхньої сестри М. Садовської-Барилотті). Унікальний експонат — сценічний костюм Марка Кропивницького, батька українського театру, який володів усіма театральними професіями, до ролі Івана Непокритого з його п'єси “Дай серцю волю, заведе в неволю”, — це латана свитка.

Остання зала з історії театральності мистецтва України подає один із екстравагантних експонатів — скатертинку, пошиту з шовкових театральних програм. Такий подарунок на ювілей отримав режисер Суходольський від своїх колег.

Другий поверх музейної експозиції використовується для виставок. Серед постійних — колекція старовинних музичних інструментів “Живі струни України”, виставка творчості Л. Курбаса. Нещодавно відкрилася експозиція раритетних експонатів із фондів нашого музею до 90-річчя створення музейної колекції. “Мистецьке життя Києва ХХ ст. у реліквіях музейної колекції” представляє яскраві сторін-

ки, особисті документи акторів 20—30-х років минулого сторіччя, живописні полотна — портрети видатних діячів сцени (експонуються вперше).

Особливо цікаві повернені із забуття роботи репресованого українського карикатуриста й портретиста Якова Струхманчука. Серед його робіт — оригінальні замальовки акторів у ролях “Кийдрамте” (1920), заснованого Лесем Курбасом.

Уперше також експонуються фотографії Богдана Ступки, на яких Майстер у ролях у молоді роки.

Маловідомі пам'ятки з історії Польського та Єврейського театрів знайомлять із ранніми ескізами видатних сценографів Ф. Нірота та М. Драка.

Кінематограф початку ХХ ст. в Україні на музейній виставці демонструє перші зразки кінотехніки, програми київських кінотеатрів, світлина акторів і режисерів кіно, особисті документи фундатора українського операторського мистецтва Данила Демуцького, лист до нього Олександра Довженка, а також — рідкісні фото легендарного Амвросія Бучми у перших українських кінофільмах “Джиммі Хігінс”, “Проданий апетит”, “Тарас Шевченко”, “Нічний візник” та ін.

Перлина виставки — екземпляр фонографа Едіссона — це записуючий і звуковідтворювальний апарат кінця XIX—початку ХХ ст.

Музей має багату колекцію сценічного авангарду. На виставці представлено роботи знаних у світі авангардистів Анатолія Петрицького (“Вій” О. Вишні), Вадима Меллера (“Газ” Г. Кайзера, “Небо горить”), Олександрі Екстер (“Іспанський танок” для хореографічної студії Броніслави Ніжинської).

На особливу увагу заслуговують театральні роботи Й. Юзеви-ча (художника улюбленого кінофільма “За двома зайцями”) — ескізи, тонко виконані, майстерні декорації. Справжнє захоплення викликають макети декорацій із вистав, виготовлені класиками української сценографії — Данилом Лідером та Данилом Боровським.

Загалом виставка експонує близько п'ятисот рідкісних експонатів з історії театру, музики та кіно, кожен із яких є неповторним. І думаємо, що вона повинна привертати увагу тих, хто цікавиться мистецтвом, історією нашого міста, рідкісними пам'ятками культури України.

«Князь Володимир» вирушив в історичну путь

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

15 травня від берега поблизу Південного мосту в столиці України вийшов у похід (наукову експедицію) по Дніпру незвичайний човен — бойова лодія часів Київської Русі IX—XI століть. Дванадцятиметрова лодія “Князь Володимир” стала логічним завершенням десяти років копіткої наукової роботи членів історичного клубу “Парк Київська Русь” під керівництвом його президента Володимира Янченка та члена Національної комісії України з питань ЮНЕСКО Сергія Воронова. Унікальність човна в тому, що це єдина в світі точна за карабельною архітектурою й повністю науково обґрунтована реконструкція бойової лодії княжих часів, на яких наші предки

ходили в бойові походи по Дніпру-Слауті та по Чорному морю на могутній у той час другий Рим — Константинополь. Вузли й елементи корпусу правдивого човна конструктивно й зовні відповідають скандинавським бойовим кораблям “драккарам”, що й не дивно, зважаючи на тісні родинні зв'язки з

Скандинавією князів та їхніх бойових дружин у Київській Русі у IX—XI століттях.

У рамках наукової експедиції провели остаточну перевірку — випробування ходових якостей і міцності бойового човна під вітрилами й на веслах. Перший маршрут проліг від давнього Києва до літописного городища Треполь (район сучасного міста Українка). Це той історичний водний шлях, який за часів Київської Русі з'єднував княжу столицю з південними прикордонними форпостами. По завершенні наукової експедиції реконструйовану лодію “Князь Володимир” встановлять на музейному майданчику “Парку Київська Русь”, де мешканці України та гості з інших країн світу зможуть ознайомитися з бойовою лоді-

єю Східної Європи IX—XI століть. Центр, який розкинувся на площі у 50 гектарів у селі Копачів Обухівського району, що на Київщині, вже давно став фактично єдиним місцем, де завдяки ініціаторам і меценатам відтворюється й зберігається велика культурно-історична спадщина Давнього Києва та Київської Русі для наступних поколінь, відомим туристичним місцем, де постійно відбуваються історико-

культурні фестивалі для поціновувачів давньої історії, збройового мистецтва й активного відпочинку на природі.

Надалі творці “Князя Володимира” планують здійснити низку наукових експедицій стародавніми водними шляхами, популяризувати давньоукраїнську лодію як безцінний духовно-матеріальний скарб, велике наукове надбання України й усього світу.

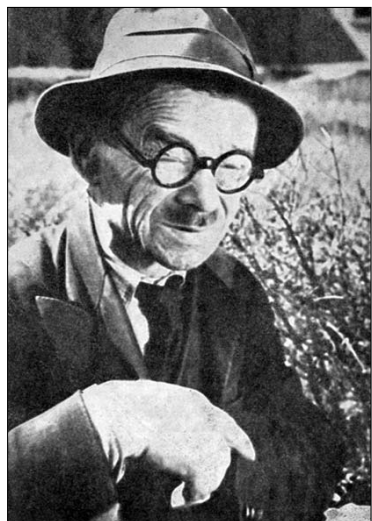

Олена ШУЛЬГА

Намалював світ, якого світ не знав

У Києві відкрито виставку українського художника Никифора Дровняка

Лемка Никифора визнають великим художником-примитивістом нарівні з українкою Марією Приймаченко, грузином Ніко Піросмані, французом Анрі Руссо, хорватом Іваном Генералічем. Його шлях до світового визнання був тривалим і важким, і нині, через десятиріччя, маляр приїшов на святу київську землю: виставка відбувається у Національному музеї українського народного декоративного мистецтва в Києво-Печерській лаврі.

Він народився 1895 року в курортному містечку Криниця, яке перебувало під владою Австро-Угорщини. Позашлюбний син убогої глухонімої міщанки, що прала білизну й топила печі в пансіонатах, він успадкував від неї каліцтво, а від невідомого батька — талант до малярства. Більшість населення Криниці становили лемки, найзахідніша гілка українства, бо розкинулось містечко на мальовничих схилах Бескидів. 1947 року, під час сумнозвісної операції з виселення українців з їхніх етнічних земель і розпорощення їх по світі “Вісла”, Єпифанія Дровняка (саме так його охрестили, але односельці, мабуть, через незвичність імені, називали Никифором) тричі вивозили на захід Польщі, на колишні німецькі землі, і тричі він повертався в рідні Бескиди.

Єпифаній Дровняк відомий у світі мистецтва як Никифор Криницький або Никифор із Криниці. Та самі лемки вважають це маніпуляціями, бо художник усвідомлював себе лемком і ототожнював із лемківським світом.

Малопописаного глухонімого маляра сучасники вважали диваком, одмінцем, та він відкрив свою багатогранну духовну сутність усьому світові через неповторні малюнки, які нині зараховують до найного мистецтва і високо поцінують.

Більшість картин маляра — акварелі. Є роботи, виконані олівцем, гуашшю і крейдою. Найцікавіші — автопортрети. На багатьох бачимо фантастичні будівлі, сюрреалістичні конструкції, православні церкви, костели, дивовижні краєвиди гір, залізничні станції — місця, де сам митець не бував. Це художник-самоук, наділений абсолютним відчуттям кольору і художньою інтуїцією.

Виставка з колекції Окружного музею в Новому Сончі (Польща) збирала широке коло шанувальників мистецтва. На пресконференцію, яка передувала відкриттю, прийшли ті, завдяки чим зусиллям виставка відбулася: генеральний директор Національного музею українського народного декоративного мистецтва Адріана Вялець, заступник генерального директора з наукової роботи Людмила Білоус, директор музею Никифора у Криниці Збігнев Воланін, директор Польського інституту в Києві Ярослав Годун, директор музею в Новому Сончі Роберт Шлюсарек, бургомістр Криниці-Здруй (сучасна назва міста) Даріуш Речко. За словами Адріани Вялець, виставка стала можливою завдяки фінансуванню польського міністерства культури і національної спадщини.

“Польський музей, — сказала пані Адріана, — привіз у Київ 100 робіт художника. Так Никифор повертається на прабабківщину. Досі ми віртуально були знайомі з його творчістю, а сьогодні маємо нагоду побачити оригінали. Особливо це приємно напередодні Міжнародного дня музеїв. Є така професія — музейний працівник. Приємно, що в Україні й Польщі це плем'я однаково неспокойне. Ось і представники львівських музеїв. Сподіваюся, що спільними зусиллями ми популяризуватимемо творчість

Никифора. У Львові є пам'ятник митцеві, його твори є у львівських приватних колекціях”.

Ініціатива виставки належить президентові Української секції Асоціації європейських журналістів, дослідникові й палкому шанувальникові творчості найного художника Никифора Артурові Рудзицькому.

Величезний внесок у реалізацію проекту зробив Збігнев Воланін, позаяк експозицію вибудували здебільшого польські фахівці. Пан Збігнев глибоко досліджував творчість маляра, але вважає, що немає людини, яка знала б про Никифора все: “Над підготовкою виставки працювали сотні спеціалістів, але жоден не знає всього про художника. Анджей Банах, дослідник його творчості, писав, що в ній завжди відшукується щось приховане, якась новизна. Артур Рудзицький, перебуваючи торік восени у Криниці на економічному форумі, зацікавив наш музей ідеєю привезти виставку Никифора в Україну. Фінансування заходу отримати було дуже важко, та нас підтримало міністерство культури і національної спадщини Польщі. Ми здобули фінансову й організаційну підтримку Польського інституту в Києві, за що широко йому вдячні.

Займаюся дослідженням творчості Никифора 30 років, видав альбом. Це був величезний художник, який не мав власної майстерні, а просив милостину. Жив у різних людей. Обшарпаному жебракові в міжвоєнний період забороняли з'являтися в центрі заможного курортного містечка. Парадоксально, але там, де бувати йому було зать, нині його музей.

Никифор був фактично неписьменним, а підписувався вельми незрозуміло. Він виставляв дуже високі ціни за свої картини, а продавав їх фактично за копійки. Парадоксально, але тепер вони коштують так дорого, як їх оцінював сам художник.

Розглядаючи мистецтво як місію, маляр більше нічим не займався. Картинами він розплачувався за помешкання і страву. Тож були родини, в яких накопилися цілі стоси творів Никифора. Але, не надаючи їм значення, не сприймаючи всерйоз, вони знищили їх у 1920—1930 роках. А нещодавно на Варшавському

аукціоні роботи Никифора продавали за 9 тисяч злотих, або 3 тисячі доларів”.

Роберт Шлюсарек висловив сердечну подяку Національному музеєві українського народного декоративного мистецтва за ширій прийом і співпрацю: “Наш музей розташований у Малопольському воєводстві, і його очільники широко переймаються його долею. Для нас висока честь представляти творчість Никифора в Києві. Маю надію, що виставка художника відбудеться й у Львові, бо ми вже попередньо домовилися з львівськими музейниками про це”.

Ярослав Годун зазначив, що з 8 до 18 травня всі країни Євросоюзу святкують Дні Європи: “Сьогоднішня виставка — одна з найважливіших подій цих днів у Києві. Крім виставки, у столичному Будинку кіно можна переглянути художню кінострічку режисера Кшиштофа Краузе “Мій Никифор”, створену 2004 року в Польщі, а також два документальних фільми: “Такий світ” (режисер Тадеуш Стефанек, 1968) і “Майстер Никифор” (режисер Ян

їня. Відкрив його світові як митця український художник зі Львова Роман Турин, виставивши його твори в Парижі. Для нас важливе підґрунтя, те, звідки все починалося. Мистецтво цього художника — переживання церкви візантійського обряду. Він народився в Австро-Угорщині, помер у Польщі, але усвідомлював себе лемком, частиною українського народу, а церква була для нього найбільшою святиною, і це видно з його творчості”.

Адріана Вялець підтвердила, що, хоч творчість Никифора самобутня, вона глибоко закорінена в українську народну творчість: “У нього є щось і від козака Мамаю, і від народного мистецтва. Він був насамперед сином українського народу. Прекрасна земля Криниці надихала його, він наголошував: я художник, я митець”.

“Никифор, — зазначив Збігнев Воланін, — передусім почувався митцем і творчість розглядав як місію. Він підписувався: “Никифор художник Никифор митець”. Так він ідентифікував себе. Оскільки його творчість

спадщини міністерства культури і національної спадщини Польщі; Роберт Шлюсарек, Збігнев Воланін, Ярослав Годун, Ян Каменський, депутат місцевої ради Малопольського воєводства; Герой України письменник і громадський діяч Іван Драч; Герой України Мирослав Вантух, генеральний директор — художній керівник Національного заслуженого академічного ансамблю танцю України імені Павла Вірського; Андрій Чебикін, президент Національної академії мистецтв України, мистецтвознавець, представники Всеукраїнського товариства “Лемківщина”, журналісти.

“Нашого цвіту — по всьому світу, — сказав радник Президента. — Головне в цьому — зберегти себе і свою культуру, щоб вона не просто влилася в середовище, в яке доля закинула людину, а доповнювала його. Є поляки, які славили Україну, а є українці, які прославили Польщу. До таких належить Никифор Дровняк. Оглядаючи цю виставку, бачимо, що нас об'єднує культура і духовність. Є багато прикрих і гірких сторінок нашої історії. Ми маємо шанувати і пам'ятати їх. Але митці нас кличуть у майбутнє. Ми повинні мати власне обличчя, шанувати культуру одне одного.

Польська сторона зробила великодушний подарунок українцям. Вдячний усім, хто долучився до виставки. Ті, хто побачить її, знатимуть, що таке високе мистецтво”.

Збігнев Воланін наголошує, що вважає цю виставку історичною: “Виставок Никифора були сотні, але найважливіші на його шляху в мистецтво, на мій погляд, чотири: 1959 року — в Парижі в галереї Діни Верні, яку організував Роман Турин, 1967-го — в Польській галереї народів “Захента”, 1995-го — у Криниці, де творчість маляра презентовано найбільш широкомасштабно, і нинішня — в духовному серці України, адже вона відкриває його країнам.

Никифор був дивовижним митцем. Справдешний жебрак, а нині його картини — у найпрестижніших галереях світу. Символічно, що нинішня виставка відбувається на території Києво-Печерської лаври, у святому для кожного українця місці”.

Роберт Шлюсарек нагадав присутнім, що Никифор Дровняк — настільки відомий лемко, як і Енді Воргол. “Хочу сказати і про земляків Никифора — наших сучасників. Сьогодні мистецьку частину програми представлять лемки з Криниці співачка Юлія Дошна і поет-пісняр та виконавець Петро Трохановський”.

“Кожен митець, — сказав Андрій Чебикін, — повинен долучитися до народної творчості. Никифор знаходить прості форми орнаменту, пластику ліній, прозорі форми. Його картини — гуманістична філософія всього, що закладено у всесвіті. Оце те вище, що є в мистецтві. Усе зроблено серцем”.

Фото з сайту www.for-ua.com

Ломницький, 1968). Картини показують художника з двох боків: як великого митця і як людину, що змагалася з життям, те, як сприймали його сучасники. Фільми засвідчують, що його вважали диваком, він долав важкий шлях до визнання і сягнув вершин світового мистецтва.

Сподіваюся, що із творчістю маляра ознайомиться велика кількість ваших співвітчизників, адже його спадщина належить світові”.

Шанувальник творчості Никифора Дровняка український меценат Михайло Маркович, який живе в Німеччині, не стримався, щоб не виступити з реплікою: “Потрібно наголошувати, що Никифор — українець з Лемківщини. Його метрика — з української церкви візантійського обряду, поховали його теж як укра-

здобула визнання в Україні й Польщі, хай вона стане сакральним єднанням наших народів”.

Прихильник і популяризатор творчості Никифора Даріуш Речко зауважив: “Никифор — символ нашого міста. Пам'ять жива у його творчості. У Криницю люди приїждять не лише оздоровитися, а й у пошуках творчої, культурної атмосфери. Створюючи її, ми спіралася на дві постаті: художника Никифора і оперного співака Яна Кіфури, який теж народився у Криниці”.

На урочисту церемонію з нагоди відкриття виставки творів Никифора прийшли Юрій Богущкий, радник Президента України — керівник Головного управління з питань гуманітарного розвитку; Віктор Балюрко, заступник міністра культури України; Яцек Мілер, директор департаменту культурної

Фото Сергія Марченка

І правда, і сила у рідному слові

Микола ЦИМБАЛЮК

Рівно 100 років тому член київської “Просвіти”, один із найглибших дослідників життя і творчості Тараса Шевченка, відомий громадсько-політичний діяч національного відродження кінця XIX—початку XX ст. Сергій Єфремов у статті “Просвітні заходи Кирило-Мефодіївського братства” вкотре звернув увагу громадськості на народну освіту, яка “раз у раз була живою актуальною справою в історії українського національного відродження”. Цю ідею він обстоює, аналізуючи наміри “голосного й незабутнього в нашій історії Кирило-Мефодіївського братства, що зібрало в собі найкращих людей 40-х років, цвіт української інтелігенції — Шевченка, Костомарова, Куліша, Гулака, Пильчикова, Білозерського й інших”.

Братству не вдалося розгорнути свою гуманну і благородну діяльність. Російський царизм із його ідеєю “великої і невідомої” (як і нинішня Москва за допомогою наших каїнів) пильно відстежував і жорстоко нищив будь-які прояви національної думки. Тож кирило-мефодіївців викрили, заарештували й засудили, а Шевченка відправили на 10 років у солдатчину без права “малювати і писати”. Але зерно, виплекане у формі національно-просвітницької ідеї, проросло. Іхній задум і наміри, записані в статут і правила, що мали лежати в основі майбутньої діяльності, відповідали тогочасним реаліям українського суспільства. Та вони актуальні й нині.

Порівняймо: уже в 5-му пункті статуту йдеться про “обов’язкову науку” для народу, тим більше, що тільки освічені люди, на думку братчиків, і могли брати участь у порядкуванні державними й гро-

мадськими справами... Вони усвідомлювали, що викоринити рабський дух суспільства, примусити поважати права і свободи широких мас народу можна лише за умови повсюдного ширення грамотності, яка неможлива без шанування і плекання рідної мови, знання правдивої вітчизняної історії, виховання національної гідності.

Ці думки є фундаментальними у засновницьких документах братства. А Шевченко ще задовго до цього, зазначає Єфремов, “носився з думкою про народні видання” як один із найдоступніших і найдієвіших шляхів просвітництва простого народу. Крім цього Тарас Шевченко і його однодумці були реалістами, які зважено й тверезо оцінювали не лише мету, а й засоби її досягнення. Національна справа гостро потребувала (і завжди потребуватиме) освіченого покоління українців. Ця політика була небезпечною для імперії, яка усіляко обмежувала доступ до освіти вихідцям із простого народу. Тож узавши за гуж народної просвіти, кожен із братчиків “обіцяв давати, скільки зможе, до складки в товариську касу на стипендії хлопцям з народу на університетську освіту”.

Особливе місце братство відводило українському красному письменству. “Ми, — писав Костомаров, — бачили в нашій українській літературі багато гарного, взятого від народу; та бачили й занадто мало того, що ми натомість самі дали народові”. І доводить, що й освіту треба давати народові народною мовою: “Мені здається, що поки з українською мовою... не ширитиметься наука, поки мова ця не зробиється знаряддям вселюдської освіти — доти з усіх наших писаннів цією мовою буде блискучий пустоцвіт”.

Нині, здобувши незалежність, Україна потребує утвердження своєї мови вже

як однієї з непорушних основ національної держави. Але цю природну потребу, записану в Конституцію України, цинічно ігнорують владці.

18 травня влада, організувавши в Києві на протипагу опозиційному “Вставай, Україно!” цинічно-облудний проплачений “антифашистський марш”, вдалася до спроби репетиції майбутніх президентських виборів. Проти опозиції під захистом міліції вона випустила своїх “орлів” — бритоголових спортсменів-кримінальників. Тож жорстоке побиття журналістів, комедія з броньованою машиною — БРДМ (бойова розвідувально-дозорна машина) укотре засвідчили про її справжні наміри.

Письменники, які завжди були оголеним нервом суспільства, наступного дня, 19 травня, у Києві біля пам’ятника Т. Г. Шевченку розпочали масштабну літературно-мистецьку акцію, присвячену відкриттю традиційного Міжнародного шевченківського свята “В сем’ї вольній, новій”, яке відбулося 20—22 травня в Харкові та області. Духовні нащадки братчиків — літератори — дали старт літературно-візуальному проекту “Зірковий Тарас”, покликаною популяризувати творчість українського генія як сучасну й актуальну не лише в контексті національної культури, а насамперед — для виховання й усвідомлення національної гідності. Також спільчани приймали у члени НСПУ молоде поповнення, а актори, художники, співаки, спортсмени, політичні та громадські діячі читали поезію Тараса. Бо й через століття, перефразовуючи слова Єфремова з його статті, ідея Шевченка, як і всіх кирило-мефодіївців, “ріднить наші покоління з тим, що засвітило було перші промені національної свідомості...”.

РУХ об’єднався! Куди ж рухатися?

Петро АНТОНЕНКО

19 травня розколотий 14 років тому Народний рух України нарешті об’єднався. Юридично це сталося на XXII з’їзді НРУ.

Річ у тім, що наше законодавство не передбачає механічного злиття двох чи більше партій в одну. Тому об’єднуватися доводиться на базі і за статутом якоїсь однієї партії, а партійці іншої просто вливаються в неї. Після нелегких переговорів такою партією обрали Народний рух України. Це було непросте рішення. З одного боку, після розколу на початку 1999 року Народного руху за ініціаторами “оновлення партії”, тими, хто був проти Чорновола, пішло дві третини партії. Ця частина спершу проголосила себе Народним рухом, але прогала в судах назву, врешті, реєстрацію партії, тому перейменувалася спершу на Український народний рух, а невдовзі на Українську народну партію.

Утім, обидві частини розколотого Руху, обидві партії опинилися на узбіччі великої політики. УНП брала участь у загальнонаціональних виборах, але з сумним результатом. НРУ взагалі розчинився у виборчих блоках. І навіть у більш структурованій і фінансованій УНП серед пересічних партійців давно зріло невдоволення ситуацією в партії, її мізерною роллю в політикумі. І ось 19 травня з’їзд УНП ухвалив непросте для себе рішення про фактичний розпуск партії і влиття її членів до лав Народного руху. Втім, розуміючи, за ким реально структури, у кого більшість рухівців, XXII з’їзд НРУ ухвалив узгоджену з УНП нову назву своєї партії, доволі ускладнену: Народний рух України (Українська народна партія “Рух”), спрощений, неофіційний варіант — РУХ. Головою об’єднаної партії обрано Василя Куйбіду, який кілька місяців тому став головою НРУ. Першим заступником голови партії обрали Івана Зайця (до цього — перший заступник і виконувач обов’язків голови УНП). Юрій Костенко не увійшов до керівництва партією. З’їзд ухвалив, що всі члени НРУ і УНП є членами цієї об’єднаної партії. До листопада має відбутися перереєстрація партійців на місцях, тобто фактично розбиратимуться зі структурами — від обласних організацій, районних і міських аж до осередків. І тут можуть виникнути колізії, адже в переповерхній надмірним горором та амбіціями УНП багато хто болісно сприйняв ліквідацію партії, її влиття саме в НРУ. Бо тут мимоволі проглядається визнання моральної поразки за розкол 1999 року, розкаяння і повернення “блудних синів” у лоно єдиного Руху. А в багатьох випадках осередки й цілі районні організації УНП доведеться перейменовувати в НРУ.

Утім, усе це формальний бік справи, і, сподіваємося, партійці, яким давно набридли розколи і чвари, переступлять через надумані амбіції. Тим більше, що набагато важливіше інше: політичний бік справи, тяжка ситуація в національно-демократичному таборі і те, як об’єднаному Рухові бути далі. Тут варто зачитувати виступ Василя Куйбіди на спільному засіданні Центральних проводів двох партій, що відбулося напередодні з’їзду:

“Національна демократія прогала, вона розгромлена і нам сьогодні треба скрупульозно, ставлячись із повагою до тих, хто лишилися, збирати всіх до купи.

Ми мусимо об’єднатися, щоб протистояти цій антиукраїнській владі, щоб не втратити шанс на збереження своєї державності, не ділячись на парламентські чи позапарламентські партії, на великі чи малі.

Чи автоматично наше об’єднання породить потужну партію? Зрозуміло, що ні. Ми сьогодні заслабкі. І практично не впливаємо на політичні процеси в країні. І наше об’єднання не робить нас автоматично сильними. Але воно дає потужний сигнал у національно-демократичне середовище, що ми здатні об’єднатися.

Як заявив Василь Куйбіда на брифінгу після з’їзду, РУХ має намір об’єднати праві сили в Україні в єдину позапарламентську опозиційну політичну силу. З’їзд звернувся з такою пропозицією до інших демократичних партій.

Людське буття — нероздільна система духовного й матеріального. Досконалість життя будь-якого суспільства залежить від гармонії обох чинників. І навпаки, з нехтуванням, корозією першого неминуче руйнується, занепадає і друге. Може, тому кожен народ так шанобливо ставиться до своїх національних, духовних провідників, які сіяли зерна доброго й вічного, прищеплюючи любов до рідної землі.

Щодо України, то вкотре доводиться пере-свідчуватися: для нинішньої влади і бізнесу переважної більшості “нових українців” (чи ж українців?) немає нічого святого. Національні інтереси, інтереси місцевих громад, пересічних громадян для них такі ж далекі, як найвіддаленіша галакти-

ка UDFj-39546284 неймовірно далека від Землі. Вони все оцінюють величиною власної вигоди і готові йти, як писав класик, ідейний батько симоненківців, за кілька відсотків прибутку на будь-які злочини. Це засвідчує не лише світовий досвід кримінально-мафіозних угруповань у країнах, де вони при владі, а й діяльність таких же за духом міжнародних і національних компаній. Це засвідчує й нинішня дійсність українського життя.

У пропонуванних читачам матеріалах наші автори вкотре роблять спробу повернути увагу суспільства, розповісти про загрози найсвятішому місцю для більшості українців — Каневу з його Чернечою горою.

До речі, “Слово Просвіти” (та й не одне наше видання) не вперше разом із громадськістю б’є на сполох, намагаючись достукатися до Печерських пагорбів, розповісти про проблеми Канівського природного заповідника, а тепер — про загрози життю людей.

Особливою гостроти ситуація набуває на тлі недалекої вже 200-ї річниці з дня народження українського генія Тараса Шевченка. Адже Канівщина — не лише його батьківщина, за великим рахунком — це батьківщина українського національного духу. Тому захист інтересів канівців набуває для нашої громадськості й політиків значення захисту стратегічних національних інтересів.

Зоя ЗАГОРДНЯ,
м. Канів
Фотоколаж
Олександра ЛИТВИНЕНКА

Кобзар у зоні... екологічної катастрофи

Наступного року світ вшануватиме 200-річчя з дня народження Тараса Шевченка. Відбудеться низка державних (і міжнародних) заходів, видання шевченківської енциклопедії, книг, упорядковують і відкриватимуть величезну кількість об’єктів, місць, туристичних і культурно-мистецьких маршрутів, пов’язаних з іменем Кобзаря. Безумовно, передбачається і відвідання гостями самої Могили й Музею у Каневі.

Але якщо із “культурно-духовними заходами” вже якось визначилися, то екологічне становище української Мекки вкрай погане. Невеличке 25-тисячне містечко Канів дуже щільно осідали підприємливі скоробогатки: і “Наша Ряба”, і “Верес”, і Укршампінйон, і “Енергопак”. А ще й китайський проект будівництва ГРЕС... Чи не забагато?

Найбільша небезпека від діяльності цих підприємств (крім токсичних викидів) полягає в тому, що всі вони для технічних потреб використовують підземні води і без очисних споруд викидають їх уночі в Дніпро й Росаву.

А коли, кажуть самі канівці, пір’я з птахофабрики поплювало по Росаві й дихати стало просто нічим і водозабір упав нижче 1,5 метра і в криницях почала шезати вода, люди запротестували — напередодні ювілею Канів перетворився на зону екологічної катастрофи!!!

Тож на проведених нещодавно спільних депутатських слуханнях Канівської міської та районної рад дискусія була гарячою.

Після бутафорного “звіту перед громадськістю” заступника голови райдержадміністрації з питань АПК Анатолія Дурицького запитань виявилось більше, ніж відповідей. Чого чекати від влади, яка своєю антидержавну суть намагається приховати за маніпулюванням реальністю? Правда, тут у руслі “генеральної лінії” не згадувалося про “покращення”... Де вже про нього згадувати, коли у зв’язку з оголошеною “реформою” управління екологічного захисту ліквідовано зовсім?

Безвідносно до винуватців лише згадувалося про несанкціоновані сміттєзвалища й самовільне вивезення на них твердих відходів виробництва — без затвердженого графіка й неможливості оформлення актів землевідведення під них. Вирубвання посадок і кагатування курячого посліду.

Так би слухання й завершилися черговим чиновницьким звітом, якби не виступи небайдужих на “захист свого конституційного права на безпеку життя”...

Як зауважив місцевий активіст Іван Забродський, насамперед варто подбати про створення плану, перспектив розвитку краю, в руслі якого б визначалися й вирішувалися всі нагальні проблеми. Але якщо в чиновників немає розуміння, “що таке Канівщина”, то звідки взятися системності й стратегії? Тож за відсутності системного бачення у місцевих чиновників і депутатів, активісти й представники громадських організацій і партій говорили окремішньо, що, в поєднанні, й склало невтішну картину екологічного неблагополуччя шевченкового краю.

Берегоукріплювальних робіт не проводять — за короткий проміжок часу вимито майже 100 метрів берега Дніпра! Відсутня технічна безпека, не припиняється руйнування канівських гір, не проводиться моніторинг екологічного доквілля й самих річок Росави та Дніпра. Не працюють система ЦО й оповіщення, план містобудування — не узгоджений. Чому моніторинг Росави проводять лише 4 рази на рік, якщо його слід робити лише за літо стільки ж, — чому припинено фінансування й скорочено штати на 50 %?

Член робочої комісії Леонід Обіход, який пропрацював у системі екологічної безпеки багато років, обурився, чому на ці слухання не з’явилися самі керівники підприємств-порушників — Герої України? Це вони, домагаючись дозволів у громадськості, обіцяли тут Нью-васюки. Нині ж

козацький край став курятником із клубком страшних проблем, а відповідальних — немає.

Присутній керівник Золотоніської міжрайонної санепідемслужби Володимир Карпенко підтвердив, що в Канівському районі скорочено й екологічну службу. Без огляду на те, що Канів — місто обласного підпорядкування.

Як красномовний доказ того, що влада буде благополуччя народу на вітряках, безовісно перестала фінансувати соціальні видатки, духовні потреби й екологічну безпеку населення. Бажання не виносити сміття, коли вже димить хата — небезпечно для самої влади. Тож чому місцевим чиновникам, якщо вони перебувають під адмінтиском “зверху” і не в змозі протистояти безрідним підприємцям, не використовувати силу громадськості?

І хоч модератор зібрання Володимир Коржов зупиняв виступаючих застереженням, “що ми зібралися задля тих проблем, які треба вирішувати сьогодні”, коло їх із кожним виступом лише розширювалося.

Колишній районний “еколог” Микола Черняк авторитетно заявив, що з духовної Мекки Канів перетворюється на клоаку, нашарування “пластів небезпек”, і став непридатним для туризму. Це підтверджують і висновки незалежної Екологічної ліги.

Виступ представниці “Нашої Ряби” Світлани Ніколаєнко

сприйнявся як глум над здоровим глуздом. Жінка в діамантах, яка “працює на підприємстві дуже недавно”, на багато запитань не мала відповідей, а тому самовпевнено обіцяла... до чергового разу “поцікавитися”. А ще звинуватила канівців, що вони — зловтішні, бо хочуть, аби “щось було, але не у них”, адже “запасов підземних вод хватит еше на 50 лет”? Негаразди екології й причини захворювання мешканців району спробувала перекласти на... транспорт.

“Наша Ряба” на технічні потреби за роботу добу використовує 7,5 тис. кубометрів артезіанської води, а потім її — неочищену — зоночі скидає в очисні споруди. Місцеві мешканці бачать, як шодено бурять нові свердловини. І на запитання, чому тоді не брати воду з Дніпра, “пані в діамантах” відповідає, що це... дороге. Курячий послід має вивозитися за села на відстань не менше, ніж на 300 метрів. Але й ці роботи проводять з порушенням. Неспростовний закид активістки, що “Рябі” легше витратити кошти на фальшиві “наукові спростування”, ніж побудувати справжні очисні споруди. “Ряба” керується лише бажанням наживи, а не законом і турботою про людей”.

Не удостоїли канівців своєю присутністю і керівники решти підприємств. А в “призначених” замість них чиновників — той же набір заготовлених відповідей, за якими — жодного реального вирішення кричущих проблем, навіть відповідальності за них.

Усі підприємства мають сфальшовані спецдозволи на викиди й використання підземних вод, що є грубим порушенням умов екологічної безпеки.

Керівник “Водоканалу” теж не вирізнявся оригінальністю відповідей... Очисні споруди збудовані ще 1978 року, передбачають лише механічну очистку води, але... “є одними з кращих в Україні”. А те, що ці отруйні води скидають у Дніпро і розмивається правий бік Дніпра, то на те немає ради. А вміст шкідливих домішок у цих стоках у 64 рази перевищує дозвілну норму. Якби знайшлися кошти на біофільтри для забрудненої води, то не було б потреби все це скидати в ріку. Локальних очисних споруд жодне з підприємств-порушників, які скидають стічні води у водоканал, не має. Приписи і штрафні санкції випи-суються, але ігноруються... І процес триває безкарно.

Чи не тому, як стверджує голова пенсійного фонду району, рівень смертності в канівців — найвищий у регіоні?

Виступ просвітнянки, місцевої активістки Віри Носенко — біль і відчай за долю рідного краю. Успальниці Великого Кобзаря перетворилася на екологічний смітник. Тому не можна чекати милості від тих, хто живе, осліплений жадобою наживи. Їм байдує, що в криницях шезає вода, а за десяток кілометрів тхне смородом курячих відходів. Ділки впевнені, що спроможні знайти спосіб, як укотре обдурити громадськість. Ось тільки факти про екологічні злочини, які лишаються безкарними:

- 15 підприємств району не мають дозволів на викиди шкідливих відходів і сміття;
- 21 не мають дозволів на спецовикористання;
- жодна з сільських рад не має ні дозволів, ні відведених місць для їхнього захоронення;
- 47 підприємств не мають досі визначених територіальних меж.

Аби це казенне “обговорення” не перетворилося на черговий пшик, оголошені програми, заходи, плани слід негайно взяти під контроль громадськості. На думку Івана Забродського, необхідно сформувати ініціативні групи, які візьмуться за таку роботу й спільно з районною владою створять реальну програму знешкодження вкрай небезпечної екологічної ситуації на Канівщині, яка складалася роками. Канівцям не лишається нічого іншого, як брати ситуацію у свої руки та кликати на поміч Тараса Григоровича. Адже українська Мекка ризикує стати всеукраїнським могильником Дніпра і самої Тарасової гори. Сором тобі, державо! Ганьба тобі, байдука до живих і мертвих, владо!

Володимир ГЕТЬМАН,
Київський національний
університет ім. Т. Шевченка,
доцент кафедри землезнавства
та геоморфології,
кандидат географічних наук

Сьогодні Канівського заповідника

*Над Трахтемировим високо
На кручі ніби сирота...
Стоїть одним одна хатина...
З хатини видно Україну
І всю Гетьманщину кругом.*

Тарас Шевченко

Вздовж сивовусого праать-ка-Дніпра, нижче Канева, і якраз навпроти лівобережного села Келеберди, ген на 5 км, високий, почленованим ярами та балками, правобережжям тягнеться **Канівський природний заповідник**. Він один із найдавніших в Україні, де протягом тисячоліть органічно поєднувалися історія народу (праслов'янського) та його землі. Унікальність рельєфу, неповторна краса ландшафтів, величезне біорізноманіття дивом збереглися у самому центрі густонаселеної України. Земля тут багата археологічними пам'ятками ще з часів палеоліту. Ці місця вже в кінці XIX—на початку XX ст. привертати увагу науковців: біологів, геологів, географів, археологів, краєзнавців.

Задумливо стоїть над сивим Дніпром **Княжа гора**, заховавши в собі пам'ять про літописний Родень. Скільки подібних йому середньовічних міст Київської Русі спалили монголотатари: Плеснеск на Львівщині (поблизу м. Броди, с. Підгірці), Воїнь на правому березі Сули, у місці, де вона впадає у Дніпро... На місці Воїня зараз хлюпає хвилями Кременчуцьке водосховище. А пізніший Батурич! Добре, що вистачило державницького розуму і волі його відновити. Істина — доля окремої людини, будівлі, міста і цілого народу бувають подібні. Але як так могло статися, що впала Русь, загинула Гетьманщина, вбито С. Петлюру, С. Бандеру, В. Чорновола? Нині вироджується цілий народ і відомо! що робиться з Україною — чвари, недовіра, підлість... Прикро, але котел етногенезу кипить. Вариться нова “людська спільнота” під вивіскою — Український народ.

Історичні початки давньоруського Родня сягають, можливо, V—VI ст. І **назва його походять від найдавнішого зі слов'янських богів — Рода** (бога землеробства). Власне, місто виникло з поселення полян VII—VIII ст., відкритого археологами біля півніжжя Княжої гори. Також розкопано (наприкінці 90-х років минулого століття) поселення полян на території садиби заповідника, на першій надзаплавній терасі — там, де тепер спортивна площадка. Отак! Ми, студенти 70-х, “били” футбольно м'яча на місці, де жили поляни у VIII—IX ст. Сьогодні тут реконструйовано дві напівземлянки: з лежанкою на колодах, місцем для вогнища; дерев'яними колодами обкладені стіни. Звідси пішла Русь! (Виникла назва р. Рось, народився бог Род).

Давнє місто, південний форпост Руської держави, стояло на крутому мисі, гордо здіймаючись над доколосишною місцевістю. Від зсувів і обвалів Княжа гора схудла, поменшала в розмірах і зараз її площа становить

ледь 4 га. Дніпро і Рось із двох сторін робили Родень неприступним. Нині гора обмежена з півночі Мар'їним яром, а з півдня — Княжим, зі сходу круто обривається в сторону Дніпра, а на захід — поступово переходить у правобережну рівнину.

Стоїмо на святій землі. Десь тут стояли князівські палаци, поодаль — дерев'яна церква. Княжий дитинець поріс лісом.

Із Княжої гори рукою подати до **Великого і Малеого скіфського городища**, звідки відкривається обшир Дніпра. Яка енергія Духу в цій землі! Вона закодована в історичній пам'яті про людей, скіфів-орачів, які жили тут у I тис. до н. е. Тут вони обробляли землю, відзначали язичницькі свята, росли дітей... Ляжте і обніміть цю землю, прислухайтеся до неї і ви почуете мову предків, людський галас та іржання коней. Енергія Духу землі надасть сили, окрилить. З пам'яттю про пращурів, і згасне, коли їх забудемо.

Із Канівським природним заповідником межує Шевченківський національний історико-культурний заповідник. Тут, на Чернечій горі, покоїться Тарас, наш український Апостол. І стоячи у задумі, усе бачить...

Канівський заповідник включає як основну так звану нагірну частину (1415 га) — покриті лісом яри та пагорби, названі широким загалом Канівськими горами (найвища абсолютна відмітка 255 м н. р. м.). До заповідника також входять два заплавні острови Дніпра — Круглик (92 га) і Шелестів (404 га), а також Зміїні острови (116 га) у Канівському водосховищі.

У недалекому минулому Канівські гори були лісовим краєм. Ковилово-різнотравний степ займав переважно верхівки горбів і південні крутосхили. Після знищення лісів на крутосхилах почалася сильна ґрунтова ерозія. Тому нині яри займають майже третину території заповідника. Глибина деяких — Сухий потік, Маланчин потік, Комашиний яр — сягає 30—40 м. До заповідника входять відрог Хмільнянського яру (до 80 м! завглибки) — найдовшого і найбільшого в Європі.

У вологе літо, у травні-червні, місцеві луки бувають барвистим різнотрав'ям, відбиваючи всіма кольорами веселки. Ас-

пект (вигляд), кольорову гаму луки тоді створюють, приміром, рожеві свічки однієї з рідкісних українських орхідей — зозулинця болотного, з великими пурпуровими квітками у довгому колосовидному суцвітті.

Літають і гудуть джмелі. На добре прогрітих відкритих схилах у траві дзюркочуть цвіркуни. Душа щемить від тих коликських мелодій.

Однак найчарівніші на Канівських горах — лучні степи, які до кінця XVIII ст. репрезентували більшу половину території лісостепу України. Нині вони збереглися хіба що на 49 га абсолютно заповідної “Михайлівської цілини”, на 80 га, у трансформованому вигляді, в заповіднику “Медобори”.

Барвисті, різнотравно-ковилові степи раніше квітували на Мар'їній, Княжій горах, Пластунці, Великому і Малому скіфських городищах, Верхніх і Нижніх Грушках, Чернечій горі. Тепер невеличкі островці пречудового степу ще “жверіють” на Великому скіфському городищі, Верхніх Грушках. Власне, вони моделюють, відтворюють історичне середовище скіфського (сколотського) степу (VIII—III ст. до н. е.), сарматського півдня Руської рівнини (II ст. до н. е. — III ст. н. е.).

Завдяки заповідному степу віртуально воскресають в уяві давні, з часів антив, укріплені городища, високі могили, кургани на землях наших прадавніх вольностей. Там ще можна відчутти терпкий, настояний на поліні, п'яний від сухого подиху вітру аромат “автентичного” степу, вдихнути на повні груди пилюку чумацького шляху!.. Який великий часовий “зріз” і які малі окрайці землі!

Улітку лучний степ Канівських гір цвіте, буває, палахкотить... Квітнуть в'язіль барвистий, буркуни білий і лікарський, материнка звичайна, звіробій звичайний тощо. Повсюди розкидані деревця крилатих диких груш, кущів глоду, шипшини, настобурчилися зарості колючого терну.

Нині навколо Канівського природного заповідника виникли об'єктивно, самі по собі, чи суб'єктивно **проблеми**, які потребують вирішення. Особливо актуальні питання, пов'язані з розширенням території заповідника, що передбачено Указом Президента України від 1 січня 2010 р. За рахунок приєд-

нання до заповідника 6615,6 га (з одночасним виключенням 7,7 га земель для надання їх Шевченківському національному заповіднику — на Чернечій горі) його площа становитиме 8657,2 га.

Загалом ідея розширення території існуючого Канівського природного заповідника виникла ще на початку 1970-х років, коли група науковців на чолі з головою Українського товариства охорони природи, доктором біологічних наук М. А. Воїнственським виступила з ініціативою створити на його базі заповідник природи Середнього Подніпров'я. Вчені запропонували передати заповіднику Михайлівське лісництво Канівської гідролісомеліоративної станції (зокрема, урочище Перуни). Загальна площа території, що охороняється, мала скласти 157,2 тис. га.

Ідея з часом знайшла офіційний відгук. Згідно з Національною програмою екологічного оздоровлення басейну Дніпра та підвищення якості питної води, затвердженою Постановою Верховної Ради України від 27 лютого 1997 р., планувалося створення Середньодніпровського національного природного парку площею аж 300 тис. га. Також Загальнодержавною програмою формування національної екологічної мережі на 2000—2015 роки передбачено створити Український лісостеповий біосферний заповідник площею 50 тис. га (до 2010—2012 років). Звісно, його основою мав би стати Канівський природний заповідник.

Тому й існуюча до розширення площа Канівського природного заповідника (2049,3 га) була недостатня для ефективного збереження біотичного та ландшафтного різноманіття Середнього Придніпров'я.

Розширення території Канівського природного заповідника поставило на порядок денний вирішення низки “дочірніх” питань. Розглянемо їх, розклавши все по полицях.

Перше питання — юридичний статус Канівського природного заповідника як установи природно-заповідного фонду України, підпорядкованої Київському національному університету імені Тараса Шевченка.

Звернемося до Закону України “Про природно-заповідний фонд України”. Відповідно до статей 12, 15 цього Закону, природний заповідник є природоохоронною, науково-дослідною установою загальнодержавного значення, управління якою здійснюється спеціальною адміністрацією.

Згідно з Положенням “Про Навчально-науковий центр “Інститут біології” Київського національного університету імені Тараса Шевченка”, затвердженим 20 липня 2010 р. ректором університету, Канівський природний заповідник є структурним підрозділом раніше створеного Навчально-наукового центру “Інститут біології” Київського національного університету імені Тараса Шевченка, з правом юридичної особи. До зазначеного Навчально-науково-

го центру також включено біологічний факультет університету і ботанічний сад імені академіка О. В. Фоміна.

Суттєвим фактом є отримання Київським національним університетом імені Тараса Шевченка *Державних актів на право постійного користування земельними ділянками*, на яких розташовується Канівський заповідник.

У цьому контексті можна додати: подібний статус на сьогодні мають, приміром, природний заповідник “Розточчя”, підпорядкований Національному лісотехнічному університету України (м. Львів), задуваний ботанічний сад ім. О. В. Фоміна.

Традиційно проблемними після Указу Президента України щодо розширення Канівського заповідника є земельні питання. Зокрема розробка матеріалів і вирішення питань щодо вилучення та надання у постійне користування земель заповіднику; розробка проекту землеустрою щодо відведення земельних ділянок (проект відводу), наданих заповіднику, та проекту землеустрою з організації і зміни меж території заповідника; отримання Державних актів на право постійного користування землею на земельні ділянки (6607,9 га), надані заповіднику у постійне користування.

Для вирішення цих важливих питань необхідно отримати погодження землекористувачами, органами місцевої влади зазначених проектів землеустрою, висновок державної землевпорядної експертизи та ухвалення відповідного рішення органами державної влади або місцевого самоврядування (про надання земельних ділянок).

У зв'язку з розширенням заповідника постало питання розроблення та затвердження змін до Проекту організації території Канівського природного заповідника. Такий Проект (об'ємистий за змістом) як юридичний документ природно-заповідної установи розробляє цілий науково-дослідний, проектний інститут і затверджує міністр екології та природних ресурсів України.

Виходячи з того, що Середнє Придніпров'я, особливо Канівщина, характеризуються гармонійним співіснуванням унікальних природних та історико-етнографічних комплексів, компактно сконцентрованих у великій кількості на відносно невеликій чіткої окресленій території, є потреба подальшого розширення території Канівського заповідника та надання йому статусу біосферного з включенням до мережі біосферних резерватів ЮНЕСКО.

На забезпечення виконання Доручень Президента України від 22.06.2011 р. і Кабінету Міністрів України від 28.05.2011 р. щодо створення на базі природного заповідника Канівського біосферного заповідника у Мінприроди підготовлено відповідний проект Указу Президента України. Проектований біосферний заповідник має бути у межах Канівського, Черкаського та Золотоніського районів Черкаської області.

Немає жодного сумніву — *завдяки створенню біосферного заповідника підніметься природоохоронний статус заповідної території!*

Надія КИР'ЯН
Фото Олександра ЛИТВИНЕНКА

Конкурс гуртує патріотів

Цей проект, який заду-мав і започаткував його фінансування світлої пам'яті Петро Яцик, український бізнесмен, що мешкав тоді у Канаді і любив Україну справді “до глибини власної кишені”, став одним із найкращих його задумів і нині підтриманий усіма українцями. Конкретний план втілення проекту розробили виконавчі директори Ліги українських меценатів Михайло Слабошпицький та Освітньої фундації Петра Яцика Марко Стех. Анатолій Погрібний назвав конкурс вдалою формою націєтворчого характеру, а Джеймс Мейс — першою спробою національно-самозахисту українців.

Характерна особливість — цей захід матеріально підтримують винятково благодійники, одним із найголовніших фінансистів є фармацевтична фірма “Дарниця”. Переможці та вчителі, що їх підготували, отримують солідні грошові винагороди, іменні премії, які засновують і вручають благодійники-патріоти. Конкурс відбувається у чотирьох етапах, де є свої переможці: у школі або вищому навчальному закладі, районі, області й на загальнонаціональному рівні.

У театрі Франка зібрався справжній цвіт українства з усіх регіонів. На початку дійства найкращим конкурсантам із військового ліцею імені Івана Богуна надали право покласти квіти до пам'ятників Тарасові Шевченку та Іванові Франку.

Благословив захід намісник Свято-Михайлівського Золотоверхого монастиря УПЦ КП, який передав вітання від Святійшого Філарета:

“Українська Православна Церква Київського Патріархату цілком підтримує цей прекрасний конкурс. Ми знаємо, що мова — фундамент нашої державності, мова — духовний фундамент нашої справжньої української нації. Святійший Патріарх — не лише наш духовний лідер, він — ревний захисник української мови. І свідченням цього є впровадження української мови у богослужіннях УПЦ КП, а також переклад українською мовою безлічі духовної літератури, а найперше Біблії, переклад якої завершив сам Святійший патріарх.

Ми не повинні цуратися своєї мови, хоч, на превеликий жаль, її нівелюють, намагаються якомога менше друкувати українських книжок. Тому на нас велика відповідальність. Ми не дамо сфальшувати нашу історію, молитимемося Богові, щоб Господь давав нам духовні й фізичні сили бути справжніми патріотами Української держави”.

Вітання від президента Віктора Януковича передав заступник міністра культури і туризму України Віктор Балюк. Президент у своєму посланні також високо оцінив всеукраїнський мовний конкурс: “Цей національний освітній турнір є одним із чинників утвердження соціального престижу української мови та вагомим підґрунтям для розвитку молодих талантів.

Щиро дякую меценатам і достойникам, письменницькій і просвітницькій громаді — усім, хто долучився до організації конкурсу та послідовно робить таку потрібну і благородну справу.

Володимир Загорій

Сподіваюся, що відлуння нинішнього свята запалить яскраві вогні добротворення, а високий рівень набутих знань юних переможців стане основою для їхньої щасливої долі, осягнення цілей, здобуття успіху”.

Привітав присутніх президент Ліги українських меценатів, голова наглядової ради конкурсу, голова наглядової ради фармацевтичної фірми “Дарниця”, доктор фармацевтичних наук, професор, відомий громадський діяч Володимир Загорій: “Ми почали цю справу заради того, щоб наша земля завжди розмовляла державною мовою. Усі переможці, а також їхні вчителі й батьки заслуговують поваги й нагород. Любіть цю мову, плекайте її, і все в нас буде добре”.

Схвальне слово сказав директор Інституту української мови НАН України, голова журі конкурсу Павло Грищенко: “Дуже тішуся з того, що з кожним роком зростає коло тих, хто бере участь у конкурсі, а також тих, хто підтримує конкурс. Це конкурс народний, не державний. Нас підтримує народ, армія вчителів. Наш президент НАН України Борис Патон постійно наголошує на значенні української мови і ролі Національної Академії у підтримці, розвитку і найголовніше — впровадженні української мови в наше життя. Якщо хтось із можновладців ще не розуміє ролі

Радісні миті свята

У театрі імені Івана Франка відбулися урочистості з нагоди завершення XIII Міжнародного конкурсу з української мови ім. Петра Яцика. Ця подія, без сумніву, визначна для шанувальників рідної мови і культури, адже конкурс, попри будь-які несприятливі обставини, розростається і за останні роки став наймасовішим — кількість учасників нині сягає п'яти мільйонів із 20 країн світу!

мови як інтегратора нації, інтегратора нашої держави, не бачить і не відчуває творчої, будівничої сили мови, то таких

можновладців тільки шкода, як і тих мільйонерів і мільярдів, які забувають, що найголовніше, що вони мають зробити — це підтримати свою державу, її майбутнє — молодь”.

Головний редактор газети “День”, яка є одним зі спонсорів, Лариса Івшина відзначила шляхетність української мови. Пані Лариса поділилася враженнями від спілкування зі студентами Донецька, учасниками “Клубу інтелектуального спілкування молоді”, які порадували її висновком: “На тих територіях, де пройшла велика руйнація радянського часу, українській мові відродитися не так легко. Але українська мова на східних теренах — це мова найперше аристократична. Це високий зразок, який буде приваблювати всіх”.

Один із меценатів, лауреат Шевченківської премії, голова ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка Павло Мовчан, вручаючи дитині з вадами зору премію ім. Бориса Грінченка, наголосив на величезному вкладі у конкурс Михайла Слабошпицького: “Це Людина, яка робить щоденну велику роботу, піднімає престиж української мови, робить її богорівною у програмах, які веде на теле- і радіоканалах, у всіх акціях — виданих і спільчанських проектах тощо. Погляньте, як щороку розростається наша аудиторія, хоча щороку тиск на українську мову

збільшується. Ставлення парламенту до української мови і книги — просто жакливе.

Але хоч би що робили з нашою колективною пам'яттю, колективною історією, колективною свідомістю, яку ми успадкували, ми її зуміємо захистити, бо відсторонившись від себе, відлаємося від самого Господа Бога. Святійший Патріарх сказав, якщо пов'язали тіло, то не пов'язали слово, безсмертне слово Ісуса Христа, яке й дає нам можливість горити своєю мовою.

Ірина Фаріон вітає переможців

Нас поступово відчужують від найважливішого, найціннішого, найдорожчого — родової пам'яті, до якої ми прилучені. Але цього не станеться, бо з нами Бог. З нами перемога. Я вітаю вас, славні переможці”.

Учителів, які виховали переможців, привітала Євгенія Тимошенко і вручила нагороди від Юлії Тимошенко, зачитавши привітання від колишнього прем'єр-міністра, де сказано: “Змагання зі знання рідної мови єднало в одну дружню родину українців заходу та сходу, півночі та півдня нашої держави, а також з усіх кутків світу. Конкурс став ще одним яскравим прикладом незнищенності українського слова, яке брало початок ще від Нестора Літописця, гартувалося у козацьких думах і розквітає сьогодні у творчості Ліни Костенко, Дмитра Павличка, Юрія Мушкетика, Валерія Шевчука, Марії Матіос та багатьох-багатьох інших.

Мені здається, що цьогорічний захід має особливу вагу. Він є нашою з вами відповіддю тим політичним провокаторам, авторам новітніх Валувських циркулярів і Емських указів, які торік підступно протягли та підписали ганебний мовний закон, а тепер воляють про “двуязыччє”, сподіваючись розколоти Україну. Але успіх конкурсу Петра Яцика доводить, що Україна є і буде незалежною

та соборною, а українська мова — єдиною державною!

Через політичні обставини останні роки конкурс практично був позбавлений державної підтримки. Але сьогодні його розмах, авторитет і значення ґрунтуються на тому, що він став справжньою народною, громадською ініціативою та добровільно підтримується небайдужими людьми, справжніми патріотами України”.

Народний депутат Ірина Фаріон, вручаючи засновану нею премію, зазначила: “Українські філологи покликані бути одночасно і науковцями, і дослідниками, і політиками, тому що питання мови — це питання української влади. Чим швидше це усвідомить українське суспільство, тим швидше ми запануємо, як співають у нашому славні”.

Любов Янковська з Севастополя, отримавши нагороду, висловила думки конкурсантів: “Я вдруде на цій сцені. Мені приємно, що я можу від себе, від своїх ровесників висловити любов, по-

шану до нашої держави, нашої чарівної мови. Низький уклін організаторам конкурсу, Ірині Фаріон за ту премію, яку я від неї отримала. Хай конкурс ім. Петра Яцика й надалі згуртовує патріотів”.

Премії та подарунки — бібліотечки книжок діти отримали також від фундатора етнографічного конкурсу “Українське село” Володимира Бондаренка, народних депутатів Богдана Бенюка, Олега Канівця, Дениса Дзєндзерського, Ігоря Васюника, Романа Ліка, письменників Лесі Ткач, Романа Колісника (Канада), фармацевтичної фірми “Дарниця”, приватного товариства “Оболонь”, акціонерного банку “Експрес-банк”, Ліги українських меценатів, Союзу українок Австралії, Міжнародного громадського об'єднання “Волинське братство”, підписку на журнали “Кур'єр Кривбасу” від Григорія Гусейнова.

Серед школярів і студентів, які отримали високі нагороди, а найкращі мовознавці представлені до президентських стипендій — уся географія України, усі її куточки: Тернопільщина й Херсонщина, Київщина й Рівненщина, Черкащина й Харківщина, Луганщина і АР Крим...

Прикрасив свято народний художній колектив Ансамбль народного танцю “Дружба” Рівненського міського палацу дітей та молоді.

Степан НАЛИВАЙКО,
українознавець — сходознавець —
індолог

Історико-топонімний екскурс

Популярне українське жіноче ім’я Катерина має розлогі слов’янські (Кацяріна, Катажина, Катінка, Катіца, Єкатеріна) і європейські (Катаріна, Катрін, Кетрін, Кетлін, Кет, Кітті) відповідники, причому відбилось воно не тільки в іменах і прізвищах, а й у назвах: річки Катька в Криму й Катеринка на Чернігівщині (у самому Чернігові є Катерининська церква), на Дніпропетровщині болото Катерининська, колись річка, судячи з назви в жіночому роді, притока Самари, потоки Катрійський на Івано-Франківщині й Катеринин Звір (Катеринин Дзвур) на Закарпатті, колись річки, а нині болота в басейні Сіверського Дінця: Катречина (тут і яр Катречкин, могила Катречкина), Катрина, Катрина Лощина (Катерна). Назви від імені Катерина має річка в Австралії, гора на Синайському півострові, місто в Греції, острів у Бразилії, канал на Уралі. На Житомирщині — чотири Катериніки (і село Катюха), на Черкащині Катеринопіль (з 1795 р.), в Україні Катеринослав (після 1926 р. Дніпропетровськ), у Росії Єкатеринодар (Краснодар) і Єкатеринбург (Свердловськ), названі на честь російської імператриці Катерини. Про високостатусність імені Катерина свідчить і те, що його мали французька королева Катерина Медічі, донька великого князя Всеволода Ярославича й польського короля Сигізмунда. Сюди ж стають українське жіноче ім’я Катря і похідні від нього прізвища Катрук, Катрич, Катренич, Катренко, Катеринич, Катеринчук, Катериненко, Катеринченко.

Знаменита поема Тараса Шевченка називається “Катерина”. А поет у цій статті задіяно розлогі індійський матеріал, то й що до поеми слід сказати, що відомий індійський письменник Дандапані Джеяконтан (пише тамільською мовою, якою переклав і Шевченко “Заповіт”) свого часу побував в Україні, де ознайомився з життям і творчістю Тараса Шевченка і під враженням “Катерини” (в перекладі англійською) 1982 року написав соціальний роман “Сундара-кандам” (“Прекрасна квітка”) — про життя сучасної індійської жінки. У перекладі українською індолога, уродженця Одеси, знавця дравідійських мов Віталія Фурніки, автора ґрунтовного дослідження “Кобзар за Гімалаями” й популяризатора Шевченкового слова в Індії, цей твір під назвою “Добром зігріте серце” спершу побачив світ на сторінках журналу “Всесвіт”, а тоді й окремою книжкою (1984). Ще один індійський письменник — М. Віджаялакшмі, який пише мовою каннада, за мотивами Шевченкової “Катерини” написав оповідання. А бенгальський письменник Монмотхо Рой став автором першої в Індії п’єси про Тараса Шевченка, яку транслювало Всеіндійське радіо.

Ініціатором такого зростаючого інтересу до творчості Великого Кобзаря в Індії став видатний індійський мовознавець, бенгалець Суніті Кумар Чаттерджі (1890—1977), який 1964 року побував в Україні на святкуванні 150-річчя Великого Кобзаря. Він ініціював і переклад давньоукраїнської епічної пам’ятки “Слово о полку Ігоревім”, яка під назвою “Ігор-гатаха” (“Оповідь про Ігоря”) побачила світ бенгальською і хінді (нині державною) мовами. Перший в

Катерина — Материна, або Дещо нове й незвичне про давнє і славне жіноче ім’я

Індії поетичний переклад “Слова” мовою Рабіндраната Тагора, тобто бенгальською, здійснив індійський поет і літературознавець, професор Джадавпурського університету в Калькутті Джогнатх Чокроборті, котрий теж побував в Україні — на 800-річчя “Слова”. Про “Слово” бенгальський перекладач написав і дослідження, де відзначає, що давньоукраїнська й давні та середньовічні індійські епічні пам’ятки виявляють неабияку подібність, що в “Слові” багато слів, схожих на санскритські, що чимало слів української пам’ятки зрозумілі індійцям при зіставленні їх зі словами сучасних індійських мов, серед них і бенгальської, що робота над “Словом” стала для нього відкриттям нової країни, напрочуд схожої на його батьківщину. Неабияку подібність дослідник-перекладач знаходить і в українських та індійських весільних піснях. Він зазначає: “У Чернігові я почув весільні обрядові пісні українців, такі далекі від сучасних мелодій, але такі близькі до пісень, що й досі лунають на індійських весіллях! І я запитав себе: чи випадково це?”

української мови для індійських бібліотек. *Чакраварті-чокроборті* українською означає *чакровертун*, де *чакра* “коло, колесо” (пор. укр. *чигир*, прізвище *Чигир* і назву *Чигрин-Чигирин*). *Чакраварті-Чокроборті* — значеннєвий дублює слів’янського прізвища *Коловрат*, що відразу навіює на згадку боярина Євпатія Коловрата, котрий у XIII ст. боронив Рязань від орд Батия. Термін *чакраварті-чокроборті* означував у Давній Індії самодержавного царя, імператора, а з часом став високостатусним прізвиськом, як воно часто ставалося з багатьма іншими іменами. Подібний шлях пройшло й ім’я Катерина.

Новий погляд на ім’я Катерина: богиня Геката

Попри таку поширеність у просторі й часі, ім’я Катерина досі задовільно не пояснене. Довідкова література проливає небагато світла на його походження і значення: це, певно, почасти пояснюється тим, що воно означувало язичницьке божество й корінням своїм сягає дохристиянських уяв-

ху Геката — богиня місяця, ночі й підземного царства: її зображають зі смолоскипом у руці (вона розганяє птьму). Статуї Гекати ставили на перехрестях доріг і мали вони оберегове значення. Пізніше Геката стає богинею-покровителькою чаклування, володаркою чарівниць. Ім’я *Гекатей* “Гекатеїв”, “Син Гекати” мали відомі античні історики *Гекатей Мілетський* і *Гекатей Абдерський*.

Геката в боспорських написах

Про широке побутування імен, похідних від імен цих богинь на терені Давньої України, зокрема, й Гекати, засвідчують найдавніші писемні пам’ятки, так звані боспорські написи, залишені тисячолітнім Боспорським царством, яке існувало на півдні України з V ст. до н. е. зі столицею в Пантикапеї (нині Керч). Тут і знайдено більшість написів з іменами, де згадується *Геката* й імена, похідні від її імені, упродовж понад 800 років (з V ст. до н. е.—до III ст. н. е.). Ось найбільш цікаві з них за “Корпусом боспорських написів”:

І ми впевнено можемо відповісти йому: ні, не випадково. Бо давня Україна знає навіть не одну (колись, певно, таки одну), а дві малі Індії: *Синдику* біля Боспору Кімерійського (суч. Керченська протока), яку знає Геродот у V ст. до н. е., і *Синдську Скіфію* в низів’ях Дніпра. Саме сюди, іще за дохристиянськими уявленнями українців, через три з половиною тижнів допливала кинута в сивий Славутич шкаралуша з великодніх крашанок і сповіщала тамтешнім божим людям, праведникам рахманам-брахманам, що настає їхнє велике свято — *Рахманський Великдень*. А особливість цього свята та, що з-поміж усіх слов’янських і європейських народів воно відоме лише українцям. Ці дві українські Індії античні автори згадують, як і Боспорську державу, до якої входила й Синдика, упродовж тисячоліття, починаючи з V ст. до н. е. Хоча зрозуміло, що вони існували й до цих перших писемних згадок. Варто додати, що іще один бенгалець із прізвиськом *Чокроборті* та ім’ям *Ач’ют* написав підручник

леннь і вірувань. Сьогодні вважається, що воно прийшло зі стародавньої Греції і утворене від грец. *катарінос* “чиста, непорочна, свята”, що є епітетами багатьох жіночих божеств, які часто означуються як *чеснотлива, праведна, чиста, непорочна, цнотлива*. Однією з таких богинь була малоазійська богиня Геката, яку знали і в Північному Причорномор’ї і яка має тут свої посестер: Кібелу, Артеміду, Деметру, Діану, Рею, Партенос, які під цими й багатьма іншими іменами функціонують у різних країнах і в різних народів. Як у слов’ян язичницький “скогій” бог Влес-Велес став із прийняттям християнства святом Власом-Власієм, покровителем худоби, так і колишня богиня Геката стала святою Катериною. Бо саме до імені *Геката*, яке має і форму *Еката*, сходять ім’я Катерина. Культ Гекати, народний за походженням і закоріненний у глибині тисячоліть, згодом став особливо популярним. Геката зближується з богинями-матерями (Деметра, Персефона, Кібела, Рея), шанування яких пов’язане з таємними містеріями. У класичну епо-

№ 993 — найдавніший (V ст. до н. е.) з усіх написів на вапняковій стелі, містить лише слово *Гекатонімові*, тобто “пам’ятник Гекатонімові”; ім’я *Гекатоніма* утворене від імені *Геката*;

№ 117: *Скіфська земля, огорнувши, вкрила Гекатея, що дихав вином* (досл. *Ленеєм*), *далеко від любові батьківщини. Душу його прийняв Ахеронт, а тіло — могила*. Вршована епітафія, III ст. до н. е., Керч. Видно, що Гекатей тут не уродженець Пантикапея чи іншого тутешнього міста;

№ 121: *Ти засвідчив славу мудрості не словом, а життям, пізнавши сам священні рішення. Отож Гекатеє, упокоївшись у розквіті літ, знай, що ти сам скорше уник кола жорстоких страждань*. Керч, I ст. до н. е.;

№ 103 — напис із Керчі, III ст. н. е., перелічує членів синоду, серед яких і *синагог Геката*. Тобто поряд із чоловічими іменами, похідними від імені *Геката*, побувало й чоловіче ім’я *Геката*;

№ 1137 — напис, знайдений в Анапі, III ст. до н. е., подає списки переможців спортивних змагань

на честь Гермеса, серед яких *Гекатей, син Єврита* й *Сосій, син Гекатей*; у цих списках засвідчені й імена *Сінд* і *Сіндок*, виразно етнічного (індійського) походження;

№ 130 — найбільший і найпоетичніший напис на сіромармуровій стелі, знайдений у поховальному склепі, Керч, I ст. до н. е.:

“Феофіло, дочко Гекатея, прощай. До мене, Феофіли, юноі діву, сваталися юнаки. Але їх випередив Аїд, що викрав мене, вбачивши в мені Персефону — ба навіть прекраснішу за Персефону. І оплакує вирізьблений на мозицькій плиті напис дівчину Феофілу, синолеянку, весільні смолоскипи якої батько її Гекатей приготував не для шлюбу, а для Аїда. Не шлюбні узи пов’язали тебе, діво Феофіло, а місце, звідки вже не буває вороття: ти вийшла з Пантикапеї (нині Керч). Тут і знайдено більшість написів з іменами, де згадується Геката й імена, похідні від її імені, упродовж понад 800 років (з V ст. до н. е.—до III ст. н. е.). Ось найбільш цікаві з них за “Корпусом боспорських написів”:

З тексту видно, що Феофіла — синолеянка, тобто виходила з міста Синопи (місто на противаженні від Криму узбережжя Чорного моря), що її нареченого звали *Менофіл*, де грец. *філ* тотожне *любов* у слов’янських іменах і термінах. А *Феофіла-Теофіла* означає “Боголюбна” (пор. *Добролюб, Боголюб, Андрій Боголюбський*). В епітафії задіяні персонажі грецької міфології: богиня Кора та її чоловік Плутон, Персефона, Аїд, нечестива Мойра, десята муза Харіта. Цікава тут протиставленість Плутона й Аїда — похмурого й моторошного владики потойбічного світу;

№ 22 — напис III ст. до н. е. з гори Мітрідат у Керчі, на біломармуровому, циліндричної форми вівтарі з рельєфними гірляндами: *Бафіл, син Деркія, (присвятив) Гекаті, владичиці Спарті*.

Напис короткий, але напрочуд інформативний, бо недвозначно вказує, що Геката — верховне жіноче божество у стародавній Спарті. Припускається, що Бафілла зі Спарті до Пантикапея привели торгові справи, певно, успішні, бо він захотів віддячити Гекаті, богині-покровительці свого краю, зведенням її вівтаря з білого мармуру. Дослідники певні, що Геката тут — та ж Артеміда, яку теж неабияк шанували в Спарті, що Геката й Артеміда — просто два різні імені одного божества. Тож якщо Геката — владичиця Спарті, то й Артеміда — владичиця Спарті. І якщо спартанці Гекату-Артеміді шанували на південному узбережжі Чорного моря, то не менше її шанували й на північному узбережжі — у Тавриді-Тавриці.

Далі буде.

У Києві відбувся перший Вікі-концерт

Євген БУКЕТ
Фото автора

Українські вокальні переклади мають давню традицію, закладену М. Рильським, М. Лукашем, Л. Старицькою-Черняхівською, Б. Теном. Проте їхні переклади майже не видавалися і тому лишаються маловідомі. Тому в рамках проекту "Світова класика українською" видано клавир опери "Сокіл" Д. Бортиянського в українському перекладі М. Стрихи. Про це видання та музичну прем'єру українського перекладу опери "Сокіл" у Дрогобичі "Слово Просвіти" вже писало раніше.

Концерт 15 травня охопив якнайширший стильовий і жанровий спектр. Більша частина творів, що прозвучали під час концерту, — це романси Ф. Шуберта, Р. Шумана, М. Глінки, М. Римського-Корсакова, Дж. Пуччіні та С. Рахманінова в поетичному перекладі Юрія Отрошенка. З теплими спогадами про київського лікаря, поета і перекладача Юрія Яковича Отрошенка до присутніх звернувся друг митця Володимир Тольба, дякуючи ГО "Вікімедіа Україна" за небайдужість до спадщини митця.

У концерті прозвучали кілька сучасних творів Оксани Євсюкової на вірші Тетяни Череп і Марини Попової, а також Андрія Бондаренка на слова Л. Керрола (в перекладі В. Корнієнка). Солисти — народний артист України Микола Коваль, народний артист України Степан Фіщич, заслужена артистка України Наталя Кречко, заслужена артистка України Оксана Дондик, Оксана Євсюкова. Також у концерті

ті взяли участь лауреати міжнародних конкурсів Андрій Бондаренко (фортепіано), Андрій Дьомін (кларнет), Василь Бабич (віолончель). Зал аплодував виконавцям стоячи, а після заключної "Застільної пісні" з опери "Травіата" Дж. Верді взагалі вибухнув палкими оваціями і змусив виконати цей твір "на біс".

Один із організаторів концерту, член правління ГО "Вікімедіа Україна", член Національної спілки композиторів України Андрій Бондаренко зазначив, що концерт був унікальним: "Після того, як Київська опера відмовилась від українських перекладів у перші роки Незалежності, рідне слово у світовій музичній класиці ви вже не почуєте майже ніде. Винятки поодинокі — студія при Національній музичній академії України поставила українською "Севільського цирюльника". 1994 року один раз у театрі Франка низка камерних тво-

рів прозвучали українською у виконанні Ганни Колесник-Ратушної. Між тим результат захоплюючий — мало того, що вокалісти добре співають, так ще ви й розумієте, про що!"

"Зараз майже всі "на віру" сприймають твердження, що оперу і будь-яку вокальну музику можна виконувати лише мовою оригіналу, бо начебто так досягається єдність музики і слова. І ніхто навіть не намагається замислитися, а чи насправді це так. А якщо почитати, що писали на цю тему славетні композитори минулого, то читачі неабияк здивуються, коли довідаються, що, приміром, і Джузеппе Верді, і Ріхард Вагнер, і Дмитро Шостакович, і чимало інших шанованих авторів саме тієї музики, яку слід співати, вважали, що вокальну музику слід виконувати тією мовою, яка зрозуміла для публіки. Відомо, як Верді тяжко працював над французькими перекладами своїх най-

15 травня в Київському будинку вчених відбувся Концерт вокальної музики в рамках проекту "Світова класика українською", організований громадською організацією "Вікімедіа Україна".

головніших опер. Вагнер дуже переймався, щоб публіка в Австралії отримала адекватне уявлення про "Лоенгіна" англійською. І, очевидно, за тим стояла не просто якась філантропія, а глибоке усвідомлення того, що і в оперній арії, і в романсі, і в пісні музика і текст однаково важливі чинники. Тому, коли хтось намагається говорити про єдність музики і незрозумілого тексту, то, очевидно, глибоко фальшивить", — зазначив академік АН Вищої школи України, доктор фізико-математичних наук Максим Стріха.

Ще одна особливість концерту — його повний запис із метою поширення відео- та аудіо-матеріалів на умовах так званих "вільних ліцензій". Зокрема фотографії та записи, зроблені на цьому концерті, будуть доступні на Вікісховищі на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-ShareAlike 3.0 Unported, що передбачає право на копіювання, розповсюдження і створення похідних робіт за умови зазначення авторства на умовах тієї самої ліцензії. Тобто, "Світова класика українською" стала першим у світі вокальним надбанням, яке відтепер зможе використовувати будь-хто.

Вихід із можливості у правоту

Лана ПЕРЛУАЙНЕН

Ці слова Бориса Пастернака про музику Фридерика Шопена можна сказати і про концерт, присвячений пам'яті композитора — перший сольний концерт студентів оркестрового відділення Володимира й Олександра Дармиців. У малому залі Львівської національної музичної академії ім. Миколи Лисенка вільних місць уже не було, а люди все підходили. Декому довелося слухати стоячи, але концерт того вартував: Паганіні, Шопен, Рахманінов, Бетховен і знову Шопен. Скрипка — Олександр, рояль — Володимир. Скрипка — Володимир, рояль — Олександр. Рояль — Володимир...

Я не музикознавець, але прослухала багато концертів і маю колекцію платівок класичної музики. Так-от, скажу чесно: і скрипка, і рояль так, як у Володимира, не часто звучать навіть у іменитих виконавців. Це — Музика. Музика, яка не складається з окремих, раніше кимось написаних нот, а твориться зараз, тут, при нас, і лише єдиним потоком просто з душі в душу. І це — третьокурник!..

Олександр, молодший на курс, також чудово грає. Правда, він і скрипка, він і рояль поки що існують окремо одне від одного. Але все попереду: ми ще почуємо і Володимира з Олександром, і їхніх молодших братів Павла й Романа, які неодмінно будуть скрипальями, а наразі вчаться в музичній спешколі імені Крушельницької. Старший, Леонід Дармиць, навчає майстерності юних скрипалів у Мінському музичному училищі. Володя, крім скрипки й фортепіано, грає на валторні, а Сашко — на трубі. Сестри Марина і Єлизавета теж вчилися грати на скрипці, але професійними музикантами не стали. "Певно, ваші батьки — музиканти? Музична династія?" — спитала я. "Ні. Батько колись дуже хотів стати скрипалем..."

На жаль, публічні концерти в консерваторії відбуваються нечасто. Чому? Хлопці знизали плечима: певно, бракує впевненості, ентузіазму, часу... До речі, студентів у залі було небагато: переважно прийшли викладачі школи імені Крушельницької. Що ж, Юлія Трохимівна Онищенко і Наталя Павлівна Пославська мають усі підстави пишатися своїми учнями!

Шопен — улюблений композитор Володимира. Концерт — його ідея. Можна лише уявити, як хвилювалися брати, і наскільки вони влячні старшому викладачеві кафедри фортепіано Софії Онуфривні Поміркі, яка їх підтримала, допомогла скласти програму і надала можливість репетирувати в залі.

На моє запитання, чи не планують брати Дармиці створити сімейний оркестр, хлопці кивнули: так, думали про це, але спочатку треба досягти професійного рівня, придбати якісні інструменти, знайти спонсорів...

Я в них вірю. Хоч про їхній перший концерт сповіщала лише одна маленька афіша в приміщенні консерваторії, вільних місць усе одно не було. Це — гарний старт. Будуть і спонсори, і переповнені зали, і оплески. Бо Дармиць — міцний дар або дар моці. А просто так призвища не даються.

Закохана в колір

Уляна ВОЛІКОВСЬКА
Фото автора

"Білий вітер" ...Він блукає світами ("Вітер із Македонії"), грає волоссям замисленої панни ("Біла голубка"), несе на нестримних крилах всеняний цвіт ("Медитація"), народжує хуртовину (триптих "Така зима"). У полотнах Оксани Ядчук-Мачинської вітер — це не просто символ, а жива істота, посланець-мрійник, який дарує спогад. Ось він палкий і грайливий, а тут переповнений ароматами пробудженої природи, або же несе прохолоду північного краю. Словом, таке враження, що в картинах художниці заховалися сини та онуки володаря усіх вітрів Стрибога... У цьому можна переконатися, відвідавши виставку "Білий вітер" у галереї "ABC-арт".

Оксана Ядчук-Мачинська

Ідеалістично-філософське бачення світу художниці втілене не тільки на полотнах, а й у назвах картин: "Життя — як сніг", "Любов — неначе спалах розуміння", "Враження без берега", "Птах надії", "Рожеві відблиски міста". Виставка має ще одну ознаку назву "Вітер змін". Білий вітер змін Оксани Ядчук-Мачинської дає змогу побачити творчі пошуки художника, техніка якого еволюціонує і змінюється.

"Оксана Ядчук-Мачинська — митець, який підсвідомо вмів себе почути, побачити, відстежити перлинки своєї вразливої природи і перенести їх на полотно, — каже Алла Маричевська, директор галереї "ABC-арт". — Вона постійно перебуває у контексті європейського мистецтва. Творчість художниці — підтвердження тієї думки, що сучасні митці повертаються до академічного живопису,

але використовуючи техніки, які осучаснюють його. "Білий вітер" — ретроспективна виставка з різних серій і циклів. Її назва не випадкова, адже білий вітер, з одного боку, — міфо-поетичний образ, а з другого — як сама ідея, що втілюється в різних метафоричних і символічних сюжетах робіт".

Працюючи у просторах своєї душі, Оксана Ядчук-Мачинська поруч із вітром витворює образи тельця у небесах ("Священний бик"), птахів ("Дотик Птаха"), "Мрії про майбутнє"), янголів ("Синій бутель"), фантастичних дерев ("Помідорне дерево"), граційних і витончених жінок ("Княжна", "Свята Хільгерда"). Серед бу-

яння кольорів художниця надає перевагу білому як символу інтимності, чистоти і святості. Так, наприклад, образ Святої Хільгерди у квадриптиху зринув білим по білому, а образ світлоносного тельця як символ України перегукується з давніми віруваннями та легендами.

Переважно всі представлені на виставці пейзажі навіяні подорожами за кордоном, зокрема у Фінляндії, Хорватії. "Кожна робота відображає мій внутрішній стан і є відголоском пережитого дня. Я закохана в колір, тому під час подорожей передусім мене цікавить колористика, дух місця, де перебуваю. Для мене вся планета — то моя земля", — ділиться думками мисткиня.

Ганна КОЗАЧЕНКО,
член правління Українського фонду культури

«Перед очима мудреця»

Національний музей мистецтв імені Богдана та Варвари Ханенків із нагоди Міжнародного дня музеїв і Дня Києва знову відкрив свої фонди. Крім детально продуманої програми для громадян різного віку — від найменших школярів і навіть дошкільнят до зовсім дорослих, котру запропонували науковці в День відкритих дверей, музей вражає новим представленням старовинних китайських сувоїв.

Новий проект представили одночасно з відкриттям у Китаї виставки живопису академіка Михайла Гуйди — киянина, чия творчість особливо цінують у сучасному Китаї. Але знавці мистецтва країн Сходу звернули увагу, що сучасні мешканці Піднебесної дуже мало вивчають власну прадавню культуру, яка й досі зачаровує нас, європейців, — і зрозуміло, чому: “Східна експозиція” і фонди Ханенківського музею сповнені дивовижних скарбів, котрі не мають фінансового еквівалента.

— Це ваша уявна подорож від галасливої вулиці до оселі митця і галєвини перед водоспадом, де медитує відлюдник, — розповідає куратор нового проекту, провідний науковець Музею Ханенків Марта Логвин. — Це вперше відкриті для загального огляду три горизонтальні й три вертикальні сувої китайського традиційного живопису XVIII—початку ХХ ст. У традиційному Китаї горизонтальні сувої розглядали в колі найближчих друзів, найпочесніших гостей. Неквапний, медитативний перегляд довгого детального малюнка справді подібний до уявної подорожі.

Оповідачка щедро ділиться своїми знаннями, розкриваючи складну знакову систему в образотворчому мистецтві Китаю, де світ постає цілісним і багатомірним. Кожна хмаринка, краплинка й рослинка, здається, тут може оповісти свою історію тому, хто прагне її почути. Спостерігаючи за розповіддю, відчуваєш її певний містичний зв'язок із фрагментом того світу, котрий у давнину відкрився майстру-художнику. І ось уже ти, глядач, поринаєш в історію, коли знані і незнані генії на великих сувоях вертикального і горизонтального формату, ширмах, на альбомних аркушах і на віялах створювали на шовку і папері ці картини тушшю й водорозчинними фарбами.

— Різні формати мали різне призначення і сприймалися по-

різному, — продовжує Марта Логвин в інформаційній залі музею, де розгорнуто виставку. — Великі вертикальні сувої призначалися для тимчасового, за сезоном, оздоблення інтер'єру. Їх розгортали і приблизно на півроку вивішували на стіні кабінетів, альтанок тощо. Потім сувої знову згортали і зберігали скрученим і зав'язаним стрічкою, поставивши вертикально у велику вазу на підлозі. А на місце попереднього сувоя вішали новий, що більше пасував і до календаря, і до настрою господаря. По периметру кімнату також могли прикрашати великі живописні вставки горизонтального і вертикального форматів. На відміну від більших живо-

писних творів, альбомні аркуші та віяла, а особливо довгі й вузькі горизонтальні сувої демонструвалися зовсім по-іншому. Коли збиралися найближчі друзі чи особливо шановані гості, горизонтальний сувій розгортали справа наліво на “лікоть” (близько 30 см), роздивлялися перший фрагмент, потім згортали його у нещільний сувій праворуч, а ліворуч розкривали наступні 30 см живопису і таким чином просувалися до протилежного кінця зображення. Живописне зображення могло бути до 5 метрів завдовжки. Перегляд картини тривав певний час, тому супроводжувався частуванням — гостям пропонували вино і ласощі. Уявну подорож у та-

кому довгому детальному малюнку можна порівняти з переглядом повільної мультиплікації.

На монтуванні — папері чи шовку навколо живопису — лишали місце для написів, які зробилять друзі художника, власник сувоя або його нащадки. Колофони — так називаються ці написи — зазвичай містять похвалу твору й добрі побажання його власникові, або вірші, написані під враженням від малюнка, а також історію про те, звідки походить сувій.

У музеї сувої розгорнуто повністю і відвідувачі захоплено роздивляються деталі зображення: водоспад на задньому тлі, що є ніби кордоном між світом яв-

ним і потойбічним, маленьку підставочку, на якій міститься взуття мудреця, зануреного в медитацію. Він у своєму домі, “своїй фортеці”, серед гарних речей і вишуканих рослин, які створюють особливу атмосферу, зі своїми домашніми, які аж ніяк не вадять його медитативним роздумам.

А поряд у виставковій експозиції — дивна дивина: прості люди в буденних розвагах. Як запевняють науковці музею, іще в епоху Тан, тобто в Х—ХІІІ століттях, китайські митці виявляли увагу до народних розваг, як то стрибки через посудину з вином...

У Національному музеї мистецтв ім. Богдана та Варвари Ханенків зберігаються два десятки горизонтальних сувояв традиційного китайського живопису. Демонструючи їх широкій аудиторії, звісно, неможливо дотримуватися традиційного способу перегляду, описаного Мартою Логвин. Проте і розгорнутий від початку до кінця сувій спонукає глядача до поступового ретельного огляду кожної деталі.

І — найголовніше. Богдан і Варвара Ханенки створили цей музей із просвітницькою метою, щоб розширити світогляд своїх співвітчизників, відкрити обрії світу в епоху, коли ще не було ні телебачення, ні інтернету. Сьогодні, коли брудні й агресивні інформаційні потоки вихлопуються в наші оселі з телеекранів, а мистецькі матеріали в програмах повсюдно замінюють кримінальними новинами, Національний музей мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків є оазою істинної краси, доброти і активного прагнення удосконалити світ, насамперед удосконалюючи власну душу.

26 травня 1917 р. Богдан Іванович Ханенко, з діда-прадіда дворянин, нащадок гетьмана Михайла Ханенка, “перейшов за вічну межу” (цей вислів Бориса Олійника нині загальноновживаний), а виконавицею свого заповіту залишив дружину й соратницю Варвару Ніколівну. Цей щедрий дарунок талановитого подружжя киянській громаді бережуть і розвивають нині ті, для кого, як і для багатьох киян, музей Ханенків — місце святе.

СЛОВО Просвіти

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

ПЕРЕДПЛАТА—2013

Вартість передплати

(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617, сторінка 71 в “Каталозі”

на 1 місяць 9 грн 37 коп. на півроку 53 грн 37 коп.
на 3 місяці 27 грн 51 коп. на рік 105 грн 54 коп.

Ви — зі “Словом Просвіти”, бо це — Ваша газета!

Засновник:
Всеукраїнське товариство “Просвіта” імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Головний редактор
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора
Євген БУКЕТ
279-39-55

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ соціальної тематики
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Відділ просвітницької роботи
Надія КИР'ЯН
270-55-57

Відділ культури
Микола ЦИМБАЛЮК
279-49-47

Відділ коректури
Тетяна ЩЕРБАК
Ірина СТЕЛЬМАХ
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
278-63-69

Кореспондент
Уляна ВОЛКОВСЬКА

Інтернет-редактор
Олександр ЛИТВИНЕНКО
279-39-55

Черговий редактор
Надія КИР'ЯН

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Видруковано з готових фотоформ
у ТОВ “Поліграфцентр” у середу.

Наклад у травні — 21 200

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов'язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

